

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

Počítačová gramotnost a vzdělávání kladenských bezdomovců

Bakalářská práce

Autor: **Viktor Mikeš**

Vedoucí práce: PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D.

2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Viktor Mikeš

Poradenství v odborném vzdělávání

Název práce

Počítačová gramotnost a vzdělávání kladenských bezdomovců

Název anglicky

Computer literacy and education of homeless people in Kladno

Cíle práce

Cílem práce je identifikovat vzdělávací potřeby v oblasti počítačové gramotnosti u cílové skupiny kladenských bezdomovců a navrhnout resocializační intervenční opatření v podobě vzdělávacího modulu zaměřeného na tvorbu konkrétního vzdělávacího obsahu.

Metodika

1. Studium vybrané problematiky v dostupných informačních zdrojích a průběžné konzultace s vedoucí práce.
2. Vymezení terminologie a deskripce teoretických východisek.
3. Vymezení předmětu: Práce charakterizuje problematiku bezdomovectví a definuje cílovou skupinu bezdomovců v konkrétní lokalitě. Dále vymezuje význam vzdělávání jako kategorie resocializace. Na základě rozhovorů s bezdomovci zjišťuje jejich vzdělávací potřeby v oblasti počítačové gramotnosti a navrhuje pro tuto cílovou skupinu konkrétní vzdělávací obsah.
4. Vyvození závěru, soupis literatury, korekce formálních a stylistických náležitostí.
5. Harmonogram zpracování: Kompletní pracovní verzi práce odevzdat vedoucí práce do konce února 2016. Finální verzi práce odevzdat na studijní oddělení do 31.3.2016.

Doporučený rozsah práce

Dle pravidel pro psaní bakalářské práce.

Klíčová slova

Bezdomovci, počítačová gramotnost.

Doporučené zdroje informací

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

HRADECKÁ, Vlastimila a Ilja HRADECKÝ. Bezdomovství – extrémní vyloučení [online]. Praha: Naděje, 1996 [cit 19. 10. 2015]. Dostupné z: http://www.nadeje.cz/img-content/files/docs/odborne/1996bezdomovstvi_exv.pdf

MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.

PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. Bezdomovectví. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.

RAMBOUSEK, Vladimír. Práce s počítačem: praktické činnosti pro 6. – 9. ročník základních škol. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2003, 191 s. ISBN 80-7168-873-8.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – IVP

Vedoucí práce

PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

Elektronicky schváleno dne 9. 3. 2016

Ing. Jiří Husa, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 9. 3. 2016

prof. Ing. Milan Slavík, CSc.

Ředitel

V Praze dne 10. 03. 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Počítačová gramotnost a vzdělávání kladenských bezdomovců

vypracoval samostatně a použil jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědom, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědom, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Jsem si vědom, že, na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

.....
(podpis autora)

V Praze dne 17. 3. 2016

Poděkování

Na tomto místě si zaslouží paní PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D. poděkování a uznání za pomoc, ochotu, cenné rady a trpělivost při vedení této práce. Dále patří velké díky paní Stanislavě Klicmanové a panu Mgr. Jakubu Dutkovi za ochotu a poskytnutí svých cenných poznatků z praxe. V neposlední řadě patří poděkování všem respondentům, kteří byli ochotni absolvovat rozhovor.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „**Počítačová gramotnost a vzdělávání kladenských bezdomovců**“ zjišťuje vzdělávací potřeby v oblasti počítačové gramotnosti kladenských bezdomovců a navrhuje vzdělávací obsah v podobě vzdělávacího modulu v závislosti na zjištěných skutečnostech na základě rozhovorů s cílovou skupinou. Přehled řešené problematiky objasňuje termíny bezdomovec a bezdomovectví, jejich dělení, příčiny, charakteristiky a možnou eliminaci. Dále se zabývá důležitostí vzdělávání a souvisejícími skutečnostmi. V poslední části přehledu řešené problematiky definuje a upřesňuje počítačovou gramotnost v kontextu příbuzných pojmů. Praktická část práce popisuje metodu a postup, který vedl ke zjištění potřebných dat za účelem vytvoření vzdělávacího obsahu. Data jsou následně vyhodnocena a na jejich základě je navržen vzdělávací obsah v podobě příkladu vzdělávacího modulu.

Abstract

The bachelor's thesis „**Computer literacy and education of homeless people in Kladno**“ determines educational needs in the sphere of computer literacy of homeless people in Kladno and proposes educational content in the form of a training module, according to the collected facts and data, based on interviews with individuals of the target group. The issue overview explains terms homeless and homelessness, their classification, reasons, characteristics and possible elimination. It also deals with the importance of education and related facts. The last part of the review is dedicated to clarification of the concept computer literacy in the context of corresponding terms and definitions. The practical part of the thesis describes the method and procedure, which led to a determination of important data in order to create educational content. The detected information is consequently evaluated and on its basis is created the educational content in the form of the training module example.

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl a metodika.....	12
2.1	Cíle.....	12
2.2	Metodika	12
3	Přehled řešené problematiky	13
3.1	Bezdomovci	13
3.1.1	Člověk bez domova	13
3.1.2	Bezdomovec v legislativě	14
3.1.3	Další definování bezdomovce	14
3.1.4	Charakteristika bezdomovců	15
3.2	Bezdomovectví	20
3.2.1	Dělení bezdomovectví	21
3.2.2	Typologie ETHOS.....	23
3.2.3	Příčiny bezdomovectví	24
3.2.4	Eliminace bezdomovectví	26
3.3	Důležitost vzdělávání	29
3.3.1	Výchova.....	29
3.3.2	Vzdělávání.....	30
3.3.3	Vzdělávání dospělých.....	30
3.3.4	Učení	31
3.3.5	Celoživotní učení	31
3.4	Počítačová gramotnost	33
3.4.1	Informační společnost	33
3.4.2	Informační gramotnost.....	33
3.4.3	Počítačová gramotnost.....	34
4	Praktická část práce	38
4.1	Cíl praktické části.....	38
4.2	Průzkumné šetření	38
4.3	Cíl a záměr průzkumného šetření	38

4.4	Metody sběru dat	39
4.4.1	Pilotáž č. 1	39
4.4.2	Volba metody	40
4.4.3	Standardizovaný rozhovor	41
4.4.4	Sestavování záznamového archu.....	41
4.4.5	Pilotáž č. 2.....	42
4.5	Charakteristika cílové skupiny kladenských bezdomovců.....	42
4.5.1	Bezdomovci v Kladně dle Českého statistického úřadu	42
4.5.2	Bezdomovci v Kladně dle Farní charity Beroun.....	42
4.5.3	Bezdomovci v Kladně dle Českého červeného kříže.....	43
4.6	Výběr a volba respondentů	43
4.6.1	Základní charakteristika jednotlivých respondentů	44
4.7	Popis, analýza a interpretace dat.....	50
4.8	Shrnutí průzkumného šetření	68
4.9	Závěr průzkumného šetření	69
4.10	Návrh vzdělávacího obsahu.....	70
4.11	Vzdělávací cíle dle vlastních potřeb bezdomovců.....	70
4.12	Vzdělávací cíle vyplývající z průzkumu	70
4.13	Shrnutí vzdělávacích cílů	71
4.14	Vzdělávací modul.....	71
4.14.1	Příklad modulu.....	72
5	Závěr	75
6	Seznam použitých zdrojů.....	77
6.1	Monotematické publikace.....	77
6.2	Příspěvek do monotematické publikace.....	78
6.3	Internetové zdroje	79
7	Seznam příloh	81

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Počet bezdomovců v ČR	17
Tabulka č. 2: Počty bezdomovkyň dle rodinného stavu v ČR	18
Tabulka č. 3: Kde poprvé a kdy naposledy dle věku	51
Tabulka č. 4: Místa připojení k internetu za výhodných podmínek	53

Seznam grafů

Graf č. 1: Kde se poprvé setkali s činností na ICT	50
Graf č. 2: Které přístroje používali	52
Graf č. 3: Rozdělení respondentů	54
Graf č. 4: Četnost známých pojmů	54
Graf č. 5: Kdo umí pracovat s ICT	55
Graf č. 6: Dovednosti v práci s ICT	56
Graf č. 7: Další neuvedené dovednosti	57
Graf č. 8: K čemu by využili ICT	57
Graf č. 9: Co je hardware	58
Graf č. 10: Popis hardware	59
Graf č. 11: Co je software	60
Graf č. 12: Se kterým OS přišel do styku	61
Graf č. 13: Které antivirové programy znají	61
Graf č. 14: Které komprimační programy znají	62
Graf č. 15: Webové prohlížeče	62
Graf č. 16: Komunikační programy	63
Graf č. 17: Textový editor a tabulkový editor	63
Graf č. 18: Dovednosti v tabulkovém editoru	64
Graf č. 19: Co je internet	65
Graf č. 20: Zda umí používat internet	66
Graf č. 21: Jak využijí internet	66
Graf č. 22: Co by se chtěli naučit	67

1 Úvod

Počítačová gramotnost má v dnešní době velký význam. Lidé využívají moderní technologie nejen v profesním životě, ale i v osobním životě, staly se tedy nedílnou součástí života mnoha lidí v dnešní společnosti. Moderní technologie využíváme v mnoha směrech – komunikujeme s jejich pomocí s úřady, vyhledáváme s jejich pomocí zaměstnání, bydlení, provádíme s nimi finanční transakce, aj. Osoby, kterým se těchto možností nedostává, a nemají přístup k těmto technologiím, mohou být znevýhodněny.

Jednou z nejvíce ohrožených skupin obyvatelstva jsou bezdomovci. Jejich život je velmi složitý a málokdo z nás by v něm obstál. Pokud by měli možnost užívat výše zmíněné technologie a uměli s nimi pracovat, mohli by mít život v mnoha ohledech snazší. Mají tedy možnost využívat a využívají moderní technologie? Mají znalosti a dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti? Mají zájem se vzdělávat v této oblasti? Nejen na tyto otázky, ale na mnoho dalších otázek získáme odpovědi v této práci.

Bezdomovce patrně většina z nás nezařadí mezi skupinu obyvatel, které se vzdělávání týká, ale je důležité jim toto umožnit. Mohlo by být jednou z cest, jak jim ulehčit start ze „dna společnosti“.

V první části práce jsou definovány pojmy bezdomovec a bezdomovectví, jejich dělení, příčiny a možná eliminace. Dále je zde objasněna důležitost vzdělávání a pojmy se vzděláváním úzce souvisejí.

Na konci první části práce je objasněn pojem počítačové gramotnosti v kontextu příbuzných pojmů a vymezena definice počítačové gramotnosti pro účely této práce.

V praktické části práce je objasněn cíl průzkumu mezi bezdomovci a způsob sběru potřebných dat. Dále je zde charakterizována cílová skupina osob průzkumu se zaměřením na kladenské bezdomovce a krátká charakteristika jednotlivých osob, které se průzkumu účastnily. Následuje vyhodnocení jednotlivých otázek průzkumu se shrnutím výsledků průzkumné činnosti. V závislosti na výsledcích průzkumného šetření jsou stanoveny vzdělávací

cíle pro cílovou skupinu kladenských bezdomovců a navržen vzdělávací obsah v podobě modulu.

2 Cíl a metodika

2.1 Cíle

Cílem práce je identifikovat vzdělávací potřeby v oblasti počítačové gramotnosti u cílové skupiny kladenských bezdomovců a navrhnout resocializační intervenční opatření v podobě vzdělávacího modulu zaměřeného na tvorbu konkrétního vzdělávacího obsahu.

2.2 Metodika

Práce je vytvořena na základě studia dostupných zdrojů s vymezením terminologie a deskripce teoretických východisek. Předmět práce charakterizuje problematiku bezdomovectví a definuje cílovou skupinu bezdomovců v konkrétní lokalitě. Dále vymezuje význam vzdělávání jako kategorie resocializace. Na základě rozhovorů s bezdomovci zjišťuje jejich vzdělávací potřeby v oblasti počítačové gramotnosti a navrhuje pro tuto cílovou skupinu konkrétní vzdělávací obsah.

3 Přehled řešené problematiky

Cílem této kapitoly je vymezení důležitých pojmů, které se vztahují k bezdomovcům, vzdělávání a počítačové gramotnosti. Jejich pochopení je důležité pro následnou aplikaci v praktické části práce.

3.1 Bezdomovci

Bezdomovci jsou jednou z nejohroženějších sociálních skupin obyvatelstva na celém světě. Mnoho z nás si bezdomovce představí jako člověka, který je alkoholik, gambler, nechce pracovat nebo je líný. Může to být také člověk, kterému se stalo něco, s čím se nedokázal vyrovnat, až se nakonec ocitl na ulici. Co osoba, to jiný životní příběh, bohužel často s podobným koncem. Toto je ale pouze zkreslená představa, kterou o těchto lidech máme, je nutné pochopit, že tito lidé potřebují od majoritní společnosti pomoc – i když o ni mnohdy ani nestojí.

3.1.1 Člověk bez domova

První možností, jak definovat bezdomovce, je rozdělit slovo bezdomovec. Je to tedy člověk bez domova. Člověk, který nemá domov, je ochuzen o místo, kde jsou jeho blízcí. Postrádá rodinu a blízkého člověka, kterému na něm záleží. Nemá od koho přebírat základní hodnoty, nemá podporu od blízkých, nemá se kam vrátit, koho žádat o pomoc v nouzi. Je to také místo, kde se cítí bezpečně, sdílí s někým své životní trable a úspěchy. *„Mít domov znamená vědět, že se mám kam vrátit a že existují lidé, kteří mě mají rádi“* (Průdková, Novotný, 2008, s. 10). Keller (2012, s. 24) přirovnává domov ze sociologického hlediska k teritoriu. Mluví o životních jistotách a pocitu bezpečí, spolupráci, péči o druhé, komunikaci, poznávání, pocitu sounáležitosti a celkovém prospěchu, který pro jedince domov má.

Jak vidíme, pouhé slovo domov znamená velmi mnoho. Pouhé rozdělení slova bezdomovec nám ale nepostačí. Vystihuje bezdomovce tak, jak ho mnozí velmi zjednodušeně vidí, je ale nutné ho definovat přesněji, protože mezi bezdomovce nepatří pouze lidé bez domova.

3.1.2 Bezdomovec v legislativě

V zákoně 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, pojem bezdomovec není doslovně definován, je zde jmenována „osoba bez přístřeší“ v § 63 v souvislosti s noclehárnami, která tento pojem v podstatě nahrazuje. Dle Hradeckého (in Marek, 2012, s. 10) osoba bez přístřeší není také nikde definována. Je tedy potom na nás, jak si tento pojem sami vysvětlíme v závislosti na tom, co je a není přístřeší. Dále zákon o sociálních službách mluví o osobách „v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“ v § 57 v souvislosti s azylovými domy.

Dalším zákonem, kde se již o bezdomovci výslovně píše, je zákon 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Zde je již doslovně jako bezdomovec označována „osoba bez státního občanství“ v § 5 v souvislosti s nabýváním státního občanství České republiky narozením.

3.1.3 Další definování bezdomovce

Jak je patrné z předchozího, tak bezdomovcem může být osoba bez domova. Je to ale také osoba, která je bez státního občanství a osoba bez přístřeší či osoba v nepříznivé životní situaci spojené se ztrátou bydlení. Je toto výčet, který pokrývá zcela jasně definici bezdomovce? Průdková a Novotný (2008, s. 10) chápou bezdomovce ještě jako člověka bez „domovského práva“.

„Obecně lze říci, že v EU se za bezdomovce nepovažují pouze lidé, kteří jsou viditelní přímo na ulici či v noclehárnách a útulcích, ale i ti „skrytí“, potulující se z ubytovny na ubytovnu nebo z bytu do bytu, s občasnými zastávkami pod mostem či v kanále“ (Baláš, 2010, s. 22).

„Bezdomovec je člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních a nebo nejistých bytových podmínkách“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 10).

Bezdomovci nemusí nutně být na ulici či nádraží. Jak bude řečeno v kapitole 3.2.1 Dělení bezdomovectví, jsou i jiné skupiny, které nejsou tolik viditelné.

3.1.4 Charakteristika bezdomovců

Informace Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ)

Dle zprávy o bezdomovcích (Bezdomovci, 2014) ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 (dále jen sčítání), byli poprvé do sčítání zahrnuti i bezdomovci. Byla použita nová metoda, díky které by měly být počty objektivní. Tito lidé byli sčítáni podle míst jejich obvyklého pobytu a ne jako dříve, kdy jim bylo přiřazováno bydliště dle jejich hlášeného pobytu, čímž se fakticky stali bydlící osobou, ne osobou bez domova. Sčítání bylo prováděno ve spolupráci se Sdružením azylových domů v ČR a Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR. Probíhalo v azylových domech, domech na půli cesty, noclehárnách a nízkoprahových denních centrech. *„Sečteny byly proto zejména osoby, které využívaly k datu sčítání služeb příslušných zařízení“*. Sčítání bylo provedeno tímto způsobem, protože ho nebylo možno personálně zajistit jinak. Přístup ke sčítání a zaměření jednotlivých zařízení po celé ČR ale ovlivnil výsledky sčítání, které byly odlišné od jiných zdrojů.

Zjištěn tak byl alespoň skutečný počet osob, který využívá tato sociální zařízení a o nabízenou pomoc evidentně stojí, což bylo i cílem tohoto sčítání. Výsledky tohoto sčítání jsou tedy dost důležité i pro účel této práce, protože jedním z jejich cílů je právě vytvoření vzdělávacího programu pro tuto skupinu osob. Faktické počty bezdomovců tedy budou vyšší, protože ne všichni navštěvují uvedená zařízení.

„Průměrný“ bezdomovec v ČR

Dle výsledků sčítání (Výsledky sčítání bezdomovců, 2015), průměrný bezdomovec v ČR využívající sociální zařízení je následující: muž ve věku 45-49 let, svobodný, s výučním listem, české národnosti, bez náboženské víry.

Bezdomovci v produktivním věku

Jak je vidět z tabulky na následující straně (Tabulka č. 1: Počet bezdomovců v ČR), valná většina osob je v produktivním věku. Jedná se o osoby ve věku od 20 do 60 let. Z celkového počtu 11496 je jich v produktivním věku tedy 9655, což je 83,9 %.

Barták uvádí (in Průdková, Novotný, 2008, s. 17), že jejich počet pravděpodobně ovlivňuje způsob jejich života, který není dle stylu jejich života tak dlouhý. Dále je důvodem ještě poměrně propracovaný sociální systém pomoci pro seniory.

„Bezdomovectví v tomto věku bývá obecně chápáno jako negativní důsledek dlouhodobého osobního selhání jedince“ (Vágnerová, in Marek, 2012, s. 96). Pokud se sejde více negativních faktorů a osoba je nedokáže řešit, může to vést k bezdomovectví.

Marek (2012, s. 97) zase k této věkové skupině bezdomovců uvádí, že pro tyto bezdomovce je těžší srovnat se s tímto stylem života na ulici, než pro mladší věkové kategorie, protože přichází o více. Jsou zvyklí na určitý životní rytmus, bydlení, známé, mají určité postavení. Často bezdomovectví úzce souvisí s možností pracovat. Dokud má člověk zaměstnání, dokáže si zajistit alespoň základní potřeby, i když bydlí na ubytovně. Jakmile o něj přijde, může se stát bezdomovcem. Často jsou to lidé kolem padesáti let, těžko se adaptující, jsou tedy i hůře zaměstnatelní a na důchod nemají ještě nárok.

Mladí bezdomovci

Z tabulky na následující straně je dále vidět, že mnoho bezdomovců se nachází i mezi mladými lidmi. Za nejmladší bezdomovce bychom mohli považovat osoby do 19 let, kterých je celkem 645, tj. 5,6% z celkového počtu bezdomovců dle sčítání. S podivem na tom je, že ***i mezi studenty škol najdeme bezdomovce.***

Tabulka č. 1: Počet bezdomovců v ČR

věk	obyvatelstvo celkem	muži celkem	ženy celkem
obyvatelstvo celkem	11496	9023	2473
0-14	397	183	214
15-19	248	148	100
20-24	999	695	304
25-29	1181	920	261
30-34	1229	1010	219
35-39	1271	1062	209
40-44	1242	1024	218
45-49	1316	1071	245
50-54	1246	1015	231
55-59	1171	964	207
60-64	694	566	128
65-69	290	227	63
70 a více	178	106	72
nezjištěno	34	32	2

Zdroj: ČSÚ. Obyvatelstvo podle pohlaví, rodinného stavu, věku a způsobu bydlení: Způsob bydlení: Bezdomovci. ČSÚ: *Veřejná databáze* [online].

Hradecká a Hradecký říkají (1996, s. 46), že je nutné, aby se mladým lidem z tohoto okruhu věnovala zvláštní péče, nejlépe odděleně od ostatních věkových kategorií, protože práce s nimi je specifická a jejich nezralost a počínající kriminalita „jsou nejpatrnějšími atributy mladých“ bezdomovců, což samozřejmě ovlivňuje práci s nimi. Marek uvádí (2012, s. 93), že mezi hlavní příčiny bezdomovectví u mladých lidí patří rozpad rodiny či nefunkční rodina. Není to ale jen rodina, ale také život po návratu z výchovného

zařízení či dětského domovů. Mnohdy nemají kam jít a dle svých názorů jsou „na ulici dobrovolně“. Raději jsou svobodní a neomezováni autoritami, i když je jim často možno pomoci.

Tabulka č. 2: Počty bezdomovkyň dle rodinného stavu v ČR

věk	ženy celkem	svobodné	vdané	rozvedené	ovdovělé	nezjištěno
obyvatelstvo celkem	2473	1097	390	798	175	11
0-14	214	214	-	-	-	-
15-19	100	97	2	-	-	1
20-24	304	283	13	6	-	2
25-29	261	208	28	22	1	2
30-34	219	116	44	56	2	1
35-39	209	66	45	96	1	-
40-44	218	25	58	131	4	-
45-49	245	27	57	135	24	1
50-54	231	21	42	134	33	1
55-59	207	21	44	107	34	1
60-64	128	11	30	67	20	-
65-69	63	4	18	26	15	-
70 a více	72	4	9	17	41	1
nezjištěno	2	-	-	1	-	1

Zdroj: ČSÚ. Obyvatelstvo podle pohlaví, rodinného stavu, věku a způsobu bydlení: Způsob bydlení: Bezdomovci. ČSÚ: *Veřejná databáze* [online].

Bezdomovkyně

Žen je mezi bezdomovci, dle sčítání, 21,5% z celkového počtu 11496 lidí, tj. 2473 žen, jak můžeme vidět v tabulce výše. Je to charakteristická skupina,

protože na ulici jsou zranitelnější než muži. Často se mohou stát oběťmi různých trestných činů, proto se snaží všemožně vyhnout životu na ulici.

Ženy si, dle Průdkové a Novotného (2008, s. 24-25), spíše hledají partnery, kteří se o ně postarají a mají bydlení. Dále uvádí, že bezdomovkyně budou patřit spíše mezi skryté bezdomovce, protože nejsou na ulici tak často vidět. Když už, tak většinou ve společnosti ostatních bezdomovců, kde mnohdy holdují alkoholu, který je zničí ještě více. Hradecká a Hradecký (1996, s. 45) uvádějí ve prospěch žen, že ženy na rozdíl od mužů bývají odolnější, neupadají tak rychle do apatie, lépe spolupracují a jsou spolehlivější a projevují více solidarity než muži.

Pokud porovnáme rozvedené a vdané ženy dle tabulky na předcházející straně, tak zjistíme, že nejvíce mladých žen je svobodných, ale s přibývajícím věkem jsou bezdomovkyně spíše rozvedené. Marek uvádí (2012, s. 108), že část z nich zažila domácí násilí, nebo „*odcházejí na ulici z důvodu konfliktních rodinných vztahů*“. Pro některé z nich je řešením raději utéct na ulici, než být v takovém svazku.

Bezdomovci ve věku seniorů

V ČR se podle sčítání nachází celkem 1162 bezdomovců v důchodovém věku, tj. 10% z celkového počtu. Za bezdomovce v důchodovém věku bychom mohli považovat osoby od 60 let výše. Nejvíce jsou zastoupeni ve věku 60 – 64 let, kterých je dle sčítání 694, po té v následných pětiletých věkových odstupech přibližně o polovinu jejich počet klesá, jak můžeme vidět v první tabulce.

Tito bezdomovci jsou opět specifickou skupinou, stejně jako mladí bezdomovci či ženy. Díky systému sociální pomoci mnoho z nich může využívat služby pro seniory, např. domovů pro seniory a podobně, ale ne vždy o to mají zájem. Marek uvádí (2012, s. 99), že člověk ve věku seniorů „*spící na ulici vyvolává soucit a poukazuje na chybu sociálního systému*“. Společné s mladými bezdomovci mají to, že by se o ně především měla postarat jejich nejbližší rodina, dále to, že se „*odmítají vzdát jistého druhu*

autonomie“. V případě pobytu v různých zařízeních je vždy jejich autonomie nějakým způsobem omezena. Člověk chce být soběstačný, chce se sám rozhodovat, nechce být s cizími lidmi. To pak může být důvodem k jejich setrávání na ulici.

Tito lidé se na ulici dostanou z mnoha různých důvodů. Mohou na ní být již dlouho, zestárnou a stanou se seniory. Mohou mít nízký důchod a nemají na živobytí. Může je potkat nenadálá situace a ocitnou se na ulici. Marek (2012, s. 101) k tomu dále uvádí, že dříve či později v tomto věku nedokáží svůj život na ulici zvládat a je třeba, aby byli ubytováni například v ubytovně či v azylovém domě, pokud tomu jejich zdravotní stav odpovídá. Mnohdy je problém takové osoby umístit. Jejich zdravotní stav například vyžaduje péči a musí být umístěni v léčebně či jiném zdravotnickém zařízení.

Bližší charakteristika bezdomovců, kterými se zabývá tato práce, v kapitole 4.5 Charakteristika cílové skupiny kladenských bezdomovců.

3.2 Bezdomovectví

Bezdomovectví je extrémní sociální jev, který není vždy zcela jasně viditelný, jak se níže v textu dovíme, a je třeba ho řešit. Ve většině z nás tento jev vzbuzuje různé pocity. V někom odpor, v jiném soucit, v dalším obavy. Je to jev, který nás často provází na veřejných místech, kde je větší koncentrace osob, např. na nádražích a u supermarketů, zejména ve větších městech. Baláš (2010, s. 23) k bezdomovectví uvádí, že v ČR je bezdomovectví vnímáno negativně. Lidé tímto fenoménem postižení se nedokáží ze své situace bez pomoci dostat, využívají často sociální služby, i když toto nemusí být nutně pravidlem.

Bezdomovectví se může dotýkat mnoha občanů, pokud neřeší své problémy a povinnosti včas a dosti zodpovědně. Vacínová (in Průdková, Novotný, 2008, s. 11) o bezdomovectví mluví jako o jevu, který se nestane ze dne na den. Je to souhra okolností *„vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení“*.

Bezdomovectví můžeme dle Hradeckého (2007, s. 31) vymežit v užším i širším smyslu. V užším smyslu se týká pouze osob, které přežívají venku a nemají střechu nad hlavou. V širším smyslu jsou zahrnuti navíc i lidé bez bytu, ale i ti, kteří mají nejisté nebo nevyhovující bydlení či ubytování.

Proč bezdomovectví v širším smyslu? Patří sem totiž i jiné skupiny obyvatel, než které každý zná. Definování bezdomovectví v širším smyslu *„odráží příčiny bezdomovství a dává porozumět procesům vyloučení, které mohou vést k dlouhodobému ohrožení bezdomovstvím, i k samotnému bezdomovství“* (Hradecký, 2007, s. 31).

Osoby, kterých se bezdomovectví týká, žijí proti většinové společnosti jinak. Mohou roznášet nemoci (i nevědomě), na okolí působí negativně, i když mnohdy za svou situaci přímo nemohou a často ji ani nechtějí řešit. Průdková a Novotný (2008, s. 12) k bezdomovectví uvádí, že ze sociologického hlediska jde o *„sociální deviaci“*, protože většina obyvatel tímto způsobem nežije.

3.2.1 Dělení bezdomovectví

Předchozí definování je nutno doplnit základním dělením bezdomovectví, abychom pochopili, že nejen zjevné, jasně viditelné bezdomovectví existuje, ale že jsou i jiné jeho druhy, méně známé a tím méně viditelné. Ne vždy člověka – bezdomovce poznáme, ale situace tohoto krajního sociálního vyloučení se ho týká neméně, jak bude popsáno níže.

Dle Hradecké a Hradeckého (1996, s. 27) se bezdomovectví dělí na tři základní druhy: zjevné, skryté a potenciální.

Zjevné bezdomovectví

Jak již vyplývá z názvu, jedná se o *„nejviditelnější, ale zároveň nejredukovanější část bezdomovské populace“* (Hradecká, Hradecký, 1996, s. 28). Dle Průdkové a Novotného (2008, s. 13) jsou to většinou ti bezdomovci, které poznáme podle zápachu, stylu oblékání, špíny, zkrátka celkového zanedbaného zevnějšku. Také podle toho, jak se chovají (sbírají

nedopalky cigaret u popelnic, zbytky jídla, žebrají). Patří sem lidé žijící na nádražích, která vyhledávají nejčastěji. Jak uvádí Hradecká a Hradecký (1996, s. 28), již v dávných dobách byly dopravní uzly pro různá individua přitažlivé. Dnešní nádraží jsou často v centrech měst, dlouho do noci otevřená, je zde možnost setkání s jinými lidmi se stejným nebo podobným osudem. Navíc zde bývají také často poskytovány sociální služby těmto lidem, z důvodu jejich větší koncentrace.

Dále sem patří lidé potulující se po ulicích, ale i dlouhodobě využívající různé sezónní sociální zařízení a charitativní spolky, které jsou pro ně určeny a které často hojně využívají. Jak uvádí Baláš (2010, s. 23), je to jediná ze skupin, kterou se dá „seriózně monitorovat“.

Skryté bezdomovectví

Jedná se o další skupinu bezdomovců, kterou na ulici jen tak od běžného člověka většinové sociální skupiny nerozeznáme a s bezdomovcem nás často nenapadne si ji spojit. *„Mají sice kde přespávat, ale po právní stránce jsou bezdomovci, protože nepřespávají v oficiálním bydlení a jejich způsob života je bezdomovectví podobný – uchylují se do ubytoven, nocleháren, ke známým“* (Marek, 2012, s. 14).

Dle Průdkové a Novotného (2008, s. 14) se jedná o typ bezdomovce, který se snaží svoji sociální situaci skrývat. Nejsou na první pohled bezdomovci, mají čisté oblečení, které jim padne. Během zimy využívají sociální centra, ale brzy je opouští. Služeb sociálních center využívají tedy jen krátce nebo sporadicky. Počet těchto lidí není přesně znám, ale pravděpodobně bude mnohem vyšší, než skupina zjevných bezdomovců.

Potenciální bezdomovectví

„Potenciální bezdomovci jsou lidé, kteří prozatím bydlí, ale stálé bydlení je v nedohlednu a riziko bezdomovectví je pro ně aktuální“ (Marek, 2012, s. 14).

Jsou to tedy lidé, kterým bezdomovectví přímo hrozí. Tito lidé dle Průdkové a Novotného (2008, s. 14) mohou mít zaměstnání a bydlení, ale často jsou

v tak složité situaci, že se mohou kdykoliv ocitnout na ulici. Patří sem „*i mladí lidé, kteří prošli ústavní výchovou a nemají možnost návratu do rodiny, [...] lidé propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, z psychiatrické léčebny nebo z terapeutické komunity, na které nikdo nečeká a nemají kam jít. Dále samozřejmě lidé žijící v podnájmu (zvláště nebyla-li sepsána řádná nájemní smlouva), rozvedení, nezaměstnaní a ti, kteří pracují příležitostně a nelegálně, lidé závislí na návykových látkách, patologičtí hráči a další*“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 14).

Jak uvádějí Hradecká a Hradecký (1996, s. 32), je mnohdy složité určit rozdíl mezi bezdomovci, kteří žijí v ubytovnách a různých typech nevyhovujícího bydlení.

3.2.2 Typologie ETHOS

Bezdomovectvím se v EU se zabývá FEANTSA¹, která byla založena v roce 1989 a „*usiluje o ovlivňování sociální politiky na evropské úrovni, o plodnou výměnu informací a zkušeností mezi organizacemi, jejichž klienty jsou bezdomovci, podporuje sociální začleňování bezdomovců do většinové společnosti*“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 68).

Hradecký uvádí (2007, s. 9), že FEANTSA v roce 1991 vytvořila Evropskou observatoř bezdomovství, která sleduje vývoj tohoto jevu v členských zemích. Činnost Evropské observatoře vyústila ve vznik typologie bezdomovství ETHOS². Typologie ETHOS by měla přispět k lepšímu řešení fenoménu bezdomovství, srovnávání a analýzy na půdě jednotlivých zemí i celé EU. Bezdomovství bylo třeba přesněji definovat, protože dosud uváděné definice nezahrnovaly všechny kategorie lidí, kterých se tento fenomén týkal, aby jim mohlo být efektivně pomáháno a řešena jejich situace.

¹ „FEANTSA – Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci, viz www.feantsa.org“ (Hradecký, 2007, s. 9).

² „ETHOS (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion) – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení, viz www.feantsa.org“ (Hradecký, 2007, s. 9).

ETHOS obsahuje sedm koncepčních kategorií a tři domény, které „*tvoří domov, jehož absence může být považována za vymezení bezdomovství*“ (Hradecký, 2007, s. 11).

Koncepční kategorie jsou rozděleny podle typů bezdomovství, od nejsložitějšího typu (bez střechy), kam spadá spaní na ulici, po relativně nejjednodušší typ (sociální izolace v kontextu jistého a vhodného bydlení), kam by se dala zařadit oběť domácího násilí.

Třemi doménami jsou, dle Hradeckého (2007, s. 11), tyto: fyzická, právní a sociální doména. Fyzická doména nám říká, zda má osoba vhodný prostor k žití, právní doména vymezuje právní nárok k tomuto prostoru, sociální doména vymezuje soukromí a prostor pro společenské vztahy.

Je důležité vědět, že tato typologie je teoretická a má se v závislosti na dalších zjištěných skutečnostech přepracovávat. Dle Průdkové a Novotného (2008, s. 68-69) je Česká republika také členem Evropské observatoře pro bezdomovectví. Každoročně, jako ostatní členové, zveřejňuje Národní zprávu o bezdomovectví.

3.2.3 Příčiny bezdomovectví

Zjistit, jaké jsou příčiny bezdomovectví, se může zdát snadné. U jednoho to může být propadnutí alkoholu, u druhého gamblerství, u třetího rozvod či propuštění z výkonu trestu. Příčin může být mnoho, s nejvyšší pravděpodobností budou i mezi sebou různě zkombinované. Je ale nutné se zamyslet a říci, zda si za to může osoba vždy výlučně sama. Při hlubším zkoumání pravděpodobně zjistíme, že ne. Je mnoho dalších příčin bezdomovectví, než jen samotné jednání a konání té které osoby bez domova.

Jak říkají Průdková a Novotný (2008, s. 15), poznání příčin bezdomovectví by usnadnilo jeho řešení, protože řešení následků není nejjednodušší. Je alkoholismus příčinou bezdomovectví? Pro jednoho ano, pro druhého být ale nemusí, může být následkem a snahou řešení situace. Dále uvádí, že za ztrátu domova může současné působení několika „*vnějších a vnitřních*

faktorů. To je také základní rozdělení příčin bezdomovectví“. Někteří autoři uvádějí, například Marek (2012, s. 17), že příčiny bezdomovectví se dělí na objektivní a subjektivní.

Vnější příčiny

„Vnější (objektivní, strukturální) příčiny bezdomovectví jsou výsledkem interakce ekonomicko-politické situace země a celkového společenského klimatu“ (Průdková a Novotný, 2008, s. 15). Jak vyplývá z jednoho možného názvu, jsou to příčiny strukturální. Dle Marka (2012, s. 17), se bezdomovec stává obětí systému. Hradecká a Hradecký uvádí (1996, s. 33), že objektivní příčiny jsou v podstatě legislativní problémy. Jedná se o zejména sociální politiku, sociální zabezpečení apod. Tyto příčiny jsou pak důsledkem chování a jednání s různými druhy skupin lidí, nejen bezdomovci.

Vnitřní příčiny

Hradecká a Hradecký (1996, s. 33-34) mezi vnitřní faktory bezdomovectví řadí čtyři kategorie: materiální (ztráta bydlení, zaměstnání, zadluženost atd.), vztahové (rodinné, rozvod, násilí atd.), osobní (psychické poruchy, alkoholismus, gamblerství, osamělost atd.) a institucionální (propuštění z nápravného zařízení atd.).

Marek (2012, s. 17) říká, že *„subjektivní příčina bezdomovectví poukazuje na nepříznivé vlastnosti jedince“.*

Další možné příčiny

Podle Marka (2012, s. 18) jde vždy o kombinaci různých příčin při vzniku bezdomovectví. Janebová (in Marek, 2012, s. 18) uvádí, že než člověk ztratí domov, prochází krizí, jedno jakou. Důsledkem je, že se přestane starat o *„ekonomické záležitosti“*. Dále uvádí, že každý jedinec má *„dvě záchranné sociální sítě“*, které by mu mohly pomoci. Do první řadí osoby, které považuje za nejbližší. Není-li ale tato síť funkční, může spoléhat na druhou, kterou je *„síť sociálních služeb“*. Jedná se v podstatě o sociální pomoc. Když ale

nesplní podmínky dané zákony a chybí mu kvalitní zázemí v podobě blízkých lidí, stává se bezdomovcem.

Pěnkava uvádí (in Marek, 2012, s. 18), že v minulém století se na bezdomovectví nahlíželo různými způsoby. Nejdříve tak, že si za bezdomovectví člověk může sám, později jako na sociální problém, po té jako na důsledek nedostatku bytů. Koncem druhého tisíciletí soudili, že osoba nemá dostatečné osobní schopnosti, ale není to výlučně její vina. V současnosti *„je na tento jev nahlíženo jako na kombinaci strukturálních a individuálních příčin“*.

Neméně důležité je pochopit ještě členění na primární, sekundární a terciární příčiny bezdomovectví. Jak Marek uvádí (2012, s. 19), primární příčinou bezdomovectví jsou okolnosti, které ho přivedly na ulici (otázky pro prevenci), sekundární příčinou důvod setrvání na ulici (otázky pro ambulantní služby) a terciární příčinou důvod návratu na ulici po neúspěšném pokusu o opětovný život (otázky pro sociální práci).

„Muži více přiznávají, že primární příčinou bezdomovectví je alkohol“ (Tessler, 2001, in Marek, 2012, s. 112).

Jsou ještě jiné teorie příčin bezdomovectví, ale pro účely práce je vymezení bezdomovectví postačující. Důležité je pochopit, že jen samotná osoba za svoji situaci sama většinou nemůže. Jedná se o souhru špatných náhod, které osoba nedokáže sama vyřešit, často ani s pomocí.

3.2.4 Eliminace bezdomovectví

Cílem této práce není vyjmenovat zde sociální služby či pomoc. Je zde zevrubně popsán způsob, kterým by se měla společnost zabývat, aby bezdomovectví bylo alespoň částečně eliminováno.

Hradecká a Hradecký uvádějí (1996, s. 53-56) tři důležité pilíře v pomoci lidem bez domova. Jde o *„materiální zázemí, mravní nadstavbu a prevenci“*.

Materiální zázemí

Společnost by měla zabezpečit základní potřeby všem lidem. Důležitá je zejména zaměstnanost, vzdělání a kvalifikace i pro občany, kterým se uvedeného nedostává. Dále je nutné, aby všichni lidé měli odpovídající bydlení. V neposlední řadě se jedná o dostupnou zdravotní péči a funkční systém sociální pomoci pro potřebné. Samozřejmě by se stát měl postarat o legislativní ukotvení bezdomovectví a začít ho aktivně řešit.

Mravní nadstavba

Mravní nadstavba by měla působit společně s výše uvedenými vlivy materiálního zázemí. „*Nejdůležitější ze všeho je rehabilitace tradiční trvalé rodiny, rodiny na celý život*“. Je důležité, aby rodina byla schopna dobře vychovat své členy a vštípit jim správné návyky a názory na život. Pokud si dokáže osvojit cizí dítě, tak mu dokáže dát domov a předat své důležité poselství, které funkční rodina má. Dítě vyrůstající v takové rodině dokáže být připraveno na život mnohem lépe, než dítě vyrůstající v sociálním zařízení, byť je jakkoliv pozitivnější, než nefunkční rodina. Je nutno toto si uvědomit a pokusit se toto potřebným dětem umožnit.

Prevence

Opět začíná u rodiny, kdy harmonické soužití rodiny je tou nejlepší prevencí. Správně fungující rodina dokáže velmi pozitivně ovlivnit své členy. Nefunguje-li rodina správně, je potřeba jí pomoci. Ať již s pomocí školy či učitele, tak sociální prací. Je nutné, aby někdo pomocnou ruku podal, protože tam kde rodina nestačí, je nutno děti vést správným směrem.

Průdková a Novotný (2008, s. 63) k tomu uvádí, že je velmi důležitá prevence bezdomovectví, protože následky jsou mnohem hůře řešitelné. Často se navyšuje pomoc, namísto prevence, která má do budoucna mnohem vyšší význam.

Základní pomoc

Hradecká a Hradecký (1996, s. 55) uvádějí, že než se u bezdomovce vůbec může uvažovat o změně jeho sociálního statusu, musí se mu dostat základních potřeb. Tedy vše, co mu na ulici chybí. Musí mít kde složit hlavu, musí se vyléčit z nemocí, se kterými si nemohl na ulici poradit. O jiných, základních životních potřebách jako jídlo, nemluvě.

Je důležité těmto lidem pomáhat v jednání s úřady. *„Častým jevem u bezdomovců je chorobný strach z jednání na úřadech, bez doprovodu si nedokáží uspořádat své záležitosti“* (Hála in Průdková, Novotný, 2008, s. 32). Je třeba pomoci jim vyřídit doklady, případné odpuštění dluhů u různých institucí, je-li to možné. Kde by potom takový člověk vzal motivaci ke změně, když by začal pracovat, pokusil se vést normální život a o většinu vydělaných peněz by díky dluhům přišel.

Resocializace

„Cílem každého resocializačního programu je, aby dřívější bezdomovec našel smysl života, obnovil rodinné vztahy nebo našel nové přátelství či partnerství, aby získal přiměřené bydlení a měl zdroj příjmů k jeho udržení. K tomuto cíli má směřovat pomoc začínající první návštěvou kontaktního nebo krizového centra“ (Hradecká, Hradecký, 1996, s. 56).

S bezdomovci je třeba neustále pracovat, ne jim jen dát potřebné materiální zázemí, ale je nutné je rozumně zatěžovat, aby si postupně zvykali na nové situace a role. Resocializace je tedy důležitou součástí navrácení bezdomovců do života. Provádí se pomocí *„výchovných a vzdělávacích programů, individuální péče. Jejím cílem je včlenění jedince zpět do společnosti“* (Palán, 2002, s. 183).

Jedním z cílů této práce je navržení resocializačního intervenčního opatření v podobě vzdělávacího modulu zaměřeného na tvorbu vzdělávacího obsahu. Ten by mohl cílové skupině, tedy kladenským bezdomovcům, částečně usnadnit opětovný vstup na trh práce či začlenění se do většinové společnosti díky znalostem a dovednostem v oblasti počítačové gramotnosti.

3.3 Důležitost vzdělávání

V dnešní době je, snad více než dříve, důležité se celoživotně vzdělávat. V souvislosti s opětovným začleněním do života většinové společnosti bychom neměli zapomínat na vzdělávání bezdomovců, které, vzhledem k jejich životní situaci, by nemělo být v žádném případě opomíjeno – je jednou z cest, kterou jim lze pomoci například k novému zaměstnání či jim dodat impuls k návratu do života. Podle Beneše (2003, s. 17) sice výchova a vzdělávání nedokáží změnit celou společnost, ale v případě jednotlivce se na jeho kladných změnách mohou podílet významnou měrou.

Nyní definujeme základní pojmy související se vzděláváním, jako je výchova, vzdělávání a učení i v souvislosti s dospělými.

3.3.1 Výchova

Čáp a Mareš (2007, s. 247) uvádějí, že výchova je často chápána jako záměrné působení na vychovávané, zejména na děti a mládež. Podstatné je, že je záměrná a cílevědomá a jejím cílem je dítě rozvíjet.

Jůvové (1999, s. 8-9) uvádějí, že výchova bývá spojována s jednotlivci či malými skupinami. Je nutné si uvědomit, že rozvíjení těchto malých i větších skupin je ovlivněno skupinami většími, klidně až na celospolečenské či profesní úrovni. Nejen z těchto důvodů je výchova tolik obsáhlý pojem.

Výchovu jako celoživotní proces dělíme do dvou etap dle Jochmanna (in Palán, 2002, s. 229):

- výchova dětí a mládeže – vytváří z jedince lidskou bytost, osobnost, připravuje jedince na sociální role,
- výchova dospělých – jejím cílem je „dotváření osobnosti“, její udržování či změna (zde je důležitá resocializace). Ve výchově dospělých jde o adaptaci na nové sociální role, jejich zdokonalení. Cílem je péče o člověka a jeho život.

Palán (2002, s. 194) říká, že je socializace³ součástí výchovy. Potom tedy resocializace patří také do výchovy, protože jedinci může pomoci v návratu do společnosti (viz 3.2.4 Eliminace bezdomovectví).

Výchova je tedy jedním z předpokladů, jak pomoci bezdomovcům v návratu do běžného života.

3.3.2 Vzdělávání

Vzdělávání je „proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování [...] vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů. Působení na člověka nebo skupinu za účelem utváření osobnosti, individualizace společenského vědomí; je tedy součástí socializace“ (Palán, 2002, s. 237).

3.3.3 Vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých je třeba zde definovat, protože cílová skupina osob se zaměřením této práce, se ve valné většině již nachází ve věku dospělých. A mezi vzděláváním dětí či mladých osob je rozdíl, který je nutno pochopit. Dospělí jsou lidé, kteří jsou většinou ekonomicky aktivní a to je hlavní rozdíl – oproti mladým lidem, kteří se připravují na budoucí povolání, dospělí již vstoupili na pracovní trh, na kterém mají nebo nemají šanci participovat, jedná se o tzv. socio-ekonomickou zralost dospělého jedince.

„Vzdělávání dospělých je organizovaná (sebeorganizovaná), cílevědomá a více či méně institucionalizovaná pomoc dospělému člověku, skupinám lidí nebo organizací, týkající se zvládnutí určitých problémů pomocí učení či uspokojení potřeb po poznání“ (Beneš, 2003, s. 19).

³ Socializace je „proces, ve kterém si jedinec v průběhu života osvojuje specificky lidské formy chování a začleňuje se všestranně do společností“ (Palán, 2002, s. 194).

Pokud se na vzdělávání dospělých podíváme ze sociologického pohledu, tak Kopecký (in Veteška, 2010) uvádí, že odráží změny související s vývojem společnosti.

3.3.4 Učení

Pojem učení většinou chápeme ve spojitosti se školou. Není to ale pouze učení ve škole, ale již od útlého věku se učíme různým věcem – chození, mluvení apod. „*Učení znamená získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života*“ (Čáp, 1997, s. 62). Palán (2002, s. 221) k učení uvádí, že jde o záměrný proces, který vede trvalé změně struktur osobnosti.

Jak vidíme, tak proces učení se netýká jen dětí ve škole, ale v podstatě nás provází celým životem. V souvislosti se začleňováním jedince do společnosti přikládáme významu učení velkou roli. Jedná se zejména o sociální učení, které dle Čápa (1997, s. 111) je velmi důležité. V interakci⁴ jedince s druhou osobou či skupinou osob, si osvojuje chování a jednání, která jsou nutná k jednání s druhými lidmi. Jedná se například o spolupráci, ohleduplnost, aj.

3.3.5 Celoživotní učení

Tento termín souvisí s posunem od celoživotního vzdělávání k celoživotnímu učení.⁵ Palán (2002, s. 28) definuje celoživotní učení jako proces probíhající celý život. Od roku 1996 se pojem celoživotního vzdělávání zaměnil za pojem celoživotního učení, protože bylo třeba zdůraznit aktivní přístup jedince k učení.

Celoživotní učení zahrnuje tyto druhy vzdělávání dle Vetešky (2010, s. 18): formální, neformální a informální vzdělávání (dále informální učení) s tím, že se jednotlivé druhy vzájemně mohou propojovat.

⁴ Chápejme jako interakci sociální či interindividuální – „*přímé, bezprostřední (i zprostředkované), vzájemné zpětnovazební působení dvou nebo více osob*“ (Palán, 2002, s. 86).

⁵ Celoživotní učení – anglicky: Lifelong learning

Formální vzdělávání

Podle Šeráka a Dvořákové (2009, s. 23) probíhá ve formálních vzdělávacích institucích, zejména ve školách. Instituce realizující tento druh vzdělávání mají legislativně vymezené cíle a způsoby provedení formálního vzdělávání, jejich výstupem je společensky uznávaný certifikát, kterým je například vysvědčení, titul apod. Formální vzdělávání zaujímalo ještě v nedávných dobách bezmála většinu ve vzdělávacím systému.

Neformální vzdělávání

„V nejširším pojetí zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity mimo školský systém, včetně vzdělávacího působení médií“ (Šerák, Dvořáková, 2009, s. 23).

Veteška (2010, s. 18) uvádí, že realizováno může být jak ve školách, tak různých soukromých vzdělávacích organizacích, mohou ho realizovat zaměstnavatelé apod. Výstupem z tohoto vzdělávacího typu může být i certifikát, ale nemá společenskou platnost tak, jako výstup realizovaný vzděláváním formálním.

Jedná se tedy o různé kurzy a školení, např. počítačové, jazykové a podobně.

Informální učení

Podle Palána (2002, s. 83), se jedná o typ vzdělávání, kdy probíhá na každém našem kroku – v rodině, v zaměstnání, ve volném čase apod. V podstatě se jedná o *„proces získávání vědomostí, osvojování dovedností a postojů z každodenních zkušeností, z prostředí, kontaktů“*.

Veteška (2010, s. 18) k informálnímu učení uvádí, že zahrnuje i sebevzdělávání. Tento typ vzdělávání by se dal nazvat chaotickým oproti předchozím typům vzdělávání.

3.4 Počítačová gramotnost

Pojem gramotnost všichni zřejmě známe, jedná se o dovednost číst a psát. V dnešní době se spojuje pojem gramotnost s různými přívlastky, jako gramotnost informační, počítačová apod.

Cílem této kapitoly je objasnit souvislosti mezi informační společností, informační gramotností a počítačovou gramotností, protože ne vždy je tato souvislost správně chápána.

3.4.1 Informační společnost

Nacházíme se v době prudkého rozvoje vědy a techniky. Během několika posledních let došlo k výrazné změně ve společnosti díky informačním a komunikačním technologiím⁶ (dále ICT). Jak uvádí Rambousek (2003, s. 31), s tímto prudkým rozvojem vědy a techniky dochází k nárůstu množství a významu informací⁷. Jsou nezbytné pro všechny z nás, „*staly se důležitým a ceněným zbožím a práce s nimi zabírá lidem více času*“. Společnost dnešní doby se nazývá tedy „*informační společnost*“.

Sak (2007, s. 44-45) uvádí, že domácnosti, jedinci nebo skupiny, které nebudou disponovat novými technologiemi, se ocitnou za „*digitální překradou*“. Důsledkem toho bude v informační společnosti „*zřejmě jedním z jevů diferencujících společnost počítačová gramotnost a dostupnost informačními technologiemi*“.

3.4.2 Informační gramotnost

Dle definice ALA⁸ (in IVIG⁹, 2013) je třeba k dosažení informační gramotnosti schopnost práce s informacemi. Umět je vyhledat, zhodnotit, vhodně

⁶ Dle Rambouska (2003, s. 30-31) informační a komunikační technologie (angl. Information and Communication Technology) jsou informační technologie (prostředky přenosu informací) propojené s dalšími technologiemi, např. mobilními telefony.

⁷ Podle Rambouska (2003, s. 25-26) informace můžeme chápat jako nejrůznější zprávy nebo sdělení podávané různým způsobem, ale také jako význam přisouzený datům.

⁸ ALA – anglicky: American Library Association

reprodukovat. Tyto schopnosti práce s informacemi vedou k tomu, že se lidé dovedou učit. S informacemi dokáží pracovat na takové úrovni, že vědí, kde je vyhledat, umí je správně použít a uspořádat pro jiné jedince, kteří z nich mohou čerpat. Díky těmto schopnostem jsou informačně gramotní lidé *„připraveni pro celoživotní vzdělávání, protože mohou vždy najít informace potřebné k určitému rozhodnutí či k vyřešení daného úkolu“*.

Informačně gramotný člověk dokáže následující:

- *„identifikovat informační potřeby,*
- *pro získání informací zvolit nejvhodnější strategii,*
- *využívat odpovídající zdroje a informační systémy,*
- *v informačních zdrojích vyhledat požadované informace,*
- *získané informace kriticky zhodnotit,*
- *informace vhodně zpracovat a využít,*
- *informace vhodně zpracovat jiným lidem v různých podobách a prostřednictvím různých technologií,*
- *posoudit morální a právní aspekty využívání informací“* (Dostál, 2007, s. 62).

Jak vidíme z předchozího definování uvedených způsobilostí, informačně gramotný člověk musí umět nejen relevantní informace vyhledat, ale umět je i zpracovat a efektivně reprodukovat. Je nutné si uvědomit, že informační gramotnost je širší pojem, než počítačová gramotnost, jak uvidíme v následující kapitole. *„U informačně gramotného jedince je předpokládána počítačová gramotnost, naopak počítačově gramotný jedinec nemusí být nutně informačně gramotný“* (Dostál, 2007, s. 62).

3.4.3 Počítačová gramotnost

Počítačovou gramotnost nejlépe definují kompetence, *„které umožní jedinci využívat nové technologie pro svůj profesní a osobní život v té míře, kdy se necítí komputrově handicapován, nestojí za digitální přehradou a jeho*

⁹ IVIG – anglicky: Information Education and Information Literacy Working Group

osobní i profesní rozvoj prostřednictvím počítače je otázkou pouze jeho volby“ (Sak, 2007, s. 46).

Rambousek (2003, s 32) v souvislosti s počítačovou gramotností, resp. digitální gramotností uvádí, že jde nejen o práci s počítačem a internetem, ale i zpracování informací, *„komunikaci, spolupráci i osvojování nových vědomostí a dovedností“.*

Z předchozích dvou definic, které pro naše potřeby dostatečně vystihují počítačovou gramotnost, je vidno, že u počítačové gramotnosti se nejedná pouze o práci s počítačem. Dostál (2007, s. 62) uvádí, že je nutno umět ho nejen ovládat, ale i umět pracovat s běžnými programy a sítěmi, zejména internetem.

Pro účely této práce by se tedy dala počítačová gramotnost definovat jako *komplexní znalosti a dovednosti, které umožní práci s počítačem a internetem na takové úrovni, aby bezdomovci byli uživatelsky zdatní v oblastech, které by mohly pomoci jejich opětovnému začlenění do běžného života s pomocí informačních a komunikačních technologií.*

Zjišťování počítačové gramotnosti

„Počítačovou gramotnost lze zjišťovat:

- *analýzou reálných aktivit provozovaných jedincem prostřednictvím počítače;*
- *zkoušením, kdy jedinec prokazuje dovednosti přímo u počítače;*
- *pomocí baterie, v níž se respondent vyjadřuje k jednotlivým položkám mapujícím dílčí kompetence;*
- *metodikou, kdy jedinec provádí vlastní sebeevaluaci a deklaruje svou počítačovou gramotnost“ (Sak, 2007, s. 46).*

Poslední metodu, která byla dle Saka uvedena, využijeme ke zjištění znalostí a dovedností v oblasti počítačové gramotnosti u cílové skupiny osob v praktické části práce – v závislosti na sebeevaluaci účastníků rozhovorů.

Zjišťování počítačové gramotnosti dle ECDL¹⁰

Koncept ECDL (Koncept ECDL, 2015) definuje vzdělávací obsah v souladu se současnými potřebami trhu práce. Jeho přínosem je nejen mezinárodně uznávaná platnost (výstupem je mezinárodně uznávaný ECDL certifikát dle typu programu), ale i objektivní metoda, kterou ECDL využívá k ověření znalostí. Výhodou je, že zasahuje do všech oblastí ICT v běžném použití.

„Koncept ECDL zahrnuje celou šálu vzdělávacích a certifikačních programů v oblasti přenositelných digitálních kompetencí, v nichž nejrozšířenější jsou programy ECDL Core (počítačová, resp. digitální gramotnost a digitální kvalifikace) a program ECDL Advanced (profesionální uživatelské znalosti a dovednosti)“ (Koncept ECDL, 2015). Jsou ještě další programy, např. pro začátečníky EqualSkills a e-Citizens, aj.

Sylaby ECDL definují znalosti a dovednosti týkající se počítačové gramotnosti potřebné ke splnění konkrétních programů. Příklad jednoho ze sylabů najdete v Příloze č. 1: Ukázka modulu, kde je uveden Modul 2 – Základy práce s počítačem a správa souborů.

Z programu ECDL Core jsou využity v praktické části této práce některé dílčí vzdělávací cíle níže uvedeného modulu - tedy co má jejich účastník umět, protože zahrnuje běžné uživatelské znalosti a dovednosti v práci s počítačem:

- Modul 2 – Základy práce s počítačem a správa souborů:
 - rozumět pojmu hardware,
 - rozumět pojmu software,
- Modul 7 – Základy práce s internetem a komunikace:
 - rozumět pojmům internet,
 - znát různé internetové aktivity, jako např. vyhledávání informací, komunikace.

¹⁰ ECDL – anglicky: European Computer Driving Licence; mimo evropské země označovaný jako ICDL – anglicky: International Computer Driving Licence

Dále je z programu ECDL Core využito existence těchto modulů z důvodu jejich důležitosti v oblasti počítačové gramotnosti:

- Modul 3 – Zpracování textu,
- Modul 4 – Práce s tabulkami.

4 Praktická část práce

Z předešlých kapitol, které vymezovaly nejdůležitější teoretické pojmy související s tématem této práce, navážeme praktickou částí.

4.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je navrhnout vzdělávací obsah pro skupinu kladenských bezdomovců z oblasti počítačové gramotnosti. Na základě průzkumného šetření definovat jejich vzdělávací potřeby a následně je aplikovat v návrhu vzdělávacího obsahu v podobě modulu.

4.2 Průzkumné šetření

Zich (2004, s. 6) o průzkumu uvádí, že jeho cílem je popis či nejzákladnější orientace ve zkoumaném.

Průzkum nemusí striktně dodržovat vymezené postupy, jako výzkum, který je značně náročnější. Jeho výsledky nejsou tudíž natolik přesné.

Za metodu pro účely průzkumného šetření byl zvolen standardizovaný rozhovor, který je blíže vysvětlen v podkapitole 4.4.3 Standardizovaný rozhovor.

Průzkumné šetření se zabývá zkoumáním specifické skupiny respondentů, kterými jsou kladenští bezdomovci. Zjišťuje jejich znalosti a dovednosti v práci s ICT a jedním z jeho cílů je objasnit, jaké jsou jejich vzdělávací potřeby v této oblasti.

4.3 Cíl a záměr průzkumného šetření

Cílem průzkumného šetření je zjistit, jaké mají kladenští bezdomovci znalosti a dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti. Dále objasnit, v jakých směrech by zvýšili svoji počítačovou gramotnost, tj. jaké jsou jejich vlastní vzdělávací potřeby v této oblasti. Průzkumné šetření nám dále objasní, jaké nedostatky mají, což je dalším z cílů – zjistit, jaké mají nedostatky v práci s ICT, to konkretizuje jejich vzdělávací potřeby v závislosti na zjištění

nedostatků. Některé ze vzdělávacích potřeb budou následně aplikovány ve vzdělávacím obsahu v podobě modulu.

Prvním krokem průzkumu bylo stanovení průzkumné otázky, která by objasnila cíle průzkumu. Bylo třeba obecně i konkrétně zjistit, jaké znalosti a dovednosti má cílová skupina z oblasti počítačové gramotnosti. Dále bylo třeba prozkoumat, co by se v této oblasti chtěli sami naučit.

K tomuto účelu využijeme metodiku ke zjišťování počítačové gramotnosti, „*kdy jedinec provádí vlastní sebeevaluaci*“ (Sak, 2007, s. 46).

Průzkumná otázka byla definována následovně:

„Jaké mají kladenští bezdomovci znalosti a dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti a jaké jsou jejich vzdělávací potřeby v této oblasti?“

Je vhodné si připomenout, že v kapitole 3.4.3 Počítačová gramotnost jsme pro účely této práce vymezili pojem počítačové gramotnosti jako *komplexní znalosti a dovednosti, které umožní práci s počítačem a internetem na takové úrovni, aby bezdomovci byli uživatelsky zdatní v oblastech, které by mohly pomoci jejich opětovnému začlenění do běžného života s pomocí informačních a komunikačních technologií.*

4.4 Metody sběru dat

V této podkapitole si vysvětlíme, jak byla zvolena metoda sběru potřebných dat pro účely tohoto průzkumu.

4.4.1 Pilotáž č. 1

Cílem pilotáže bylo ověřit, zda jsou mezi bezdomovci nějaké osoby, které mají zkušenost s ICT.

Metodou, která byla zvolena pro toto zjištění, byl nestandardizovaný rozhovor. Kubátová (2006, s. 163) k nestandardizovanému rozhovoru uvádí, že se jedná o typ rozhovoru, kdy osoba sama spontánně vypráví o svém životě. Dotazující zvolí téma rozhovoru a další je na dotazovaném.

Osobou pro účel zjištění byl zvolen člověk, o kterém autor věděl, že je bezdomovcem.

Z rozhovoru vyplynulo, že dotazovaná osoba má osobní zkušenosti s ICT, což bylo podstatné zjištění pro další kroky průzkumného šetření.

4.4.2 Volba metody

Švaříček (2007, s. 75) k volbě metody sběru dat uvádí, že je nutné, aby metoda sběru potřebných dat důsledně odpovídala definované výzkumné otázce, v našem případě průzkumné otázce. Z tohoto tedy budeme vycházet.

Při volbě metod k získání potřebných dat byly zvažovány tři varianty. Jednou z variant bylo pozorování, druhou dotazník a třetí rozhovor.

Metoda pozorování byla brzy zavržena, protože v reálných podmínkách by bylo téměř nemožné, aby respondenti předvedli své dovednosti prakticky pomocí počítače, nemluvě o časové náročnosti. Zbyly tedy dvě možné varianty, mezi kterými bylo následně voleno.

Jednou z dále uvažovaných metod sběru dat byl dotazník. Miler a Němejc (2014, s. 16) k dotazníku říkají, že je vhodný pro „*hromadné získávání údajů*“. Respondent do předem připraveného dotazníku sám, zejména písemně, uvádí odpovědi.

Dotazník má nesporné výhody, například Zich (2004, s. 47) uvádí, že je levnou metodou, nenáročnou na zpracování a snadno vyhodnotitelnou, pokud je dotazník správně sestaven, dokonce může eliminovat některé nevýhody rozhovoru. Disman (2011, s. 141) doplňuje i jiné stránky, kromě Zichem uvedených – dotazovaný má například možnost přeskočit otázky. Pro nás je ale důležité, že se nám, dle Dismana, nemusí vrátit dotazníky nazpět. Respondent je nevyplní či nevrátí a to je pro úspěšně provedený sběr dat velkou nevýhodou.

Poslední z uvažovaných metod byl rozhovor. Miller a Němejc (2014, s. 21) říkají, že na základě přímého kontaktu mezi tazatelem a dotazovaným jsou získávány odpovědi na pokládané otázky. Dle Dismana (2011, s. 141) je

rozhovor metoda pracná a nákladná, časově náročná, má ale i svá pozitiva. Těmi je vyvážení nevýhod dotazníku uvedených Dismanem výše, protože pokud je respondent ochotný k rozhovoru, neodpoví za něj nikdo jiný a nestane se, že bychom o odpovědi přišli např. vynecháním otázky.

Po důkladném zvážení výše uvedených variant bylo rozhodnuto, že metodou sběru dat bude rozhovor. Rozhodnutí podporuje i Kubátová (2006, s. 114), dle které je možno místo dotazníku zvolit standardizovaný rozhovor. Reichel (2009, s. 121) ke standardizovanému rozhovoru uvádí, že oproti dotazníku je rozhovor méně náročný pro dotazovaného a je vhodný v případě osob, které mají potíže se čtením či psaním.

4.4.3 Standardizovaný rozhovor

Standardizovaný rozhovor je technikou, která, stejně jako dotazník, je standardizovaná. „*Standardizované techniky používají striktně jednotné podněty a také odpovědi jsou často omezeny na volbu z předem připraveného souboru kategorií*“ (Disman, 2011, s. 126). Kubátová (2006, s. 111) uvádí, že tazatel otázky čte, dotazovaný na ně odpovídá a tazatel odpovědi zapisuje. Ne, jako u dotazníku, kdy je toto pouze na dotazovaném. Stejně, jako v případě dotazníku, je na dotazovaném, jak znění otázek pochopí. Tazatel nesmí otázky vysvětlovat. Vše je ve stejném pořadí, otázky i odpovědi. Stejně podmínky pro všechny dotazované.

4.4.4 Sestavování záznamového archu

Pro sestavení záznamového archu pro standardizovaný rozhovor použijeme otázky, které musí korespondovat s průzkumnou otázkou a vést k odpovědi na ni. Jak bylo uvedeno v kapitole 3.4.3 Počítačová gramotnost, bylo využito některých modulů programu ECDL Core, protože zahrnují běžné uživatelské znalosti a dovednosti v práci s počítačem.

Otázky pro standardizovaný rozhovor byly seřazeny v pořadí tak, jak jsou v kapitole 4.7 Popis, analýza a interpretace dat. Jejich přesné znění je součástí Přílohy č. 2: Otázky rozhovoru.

4.4.5 Pilotáž č. 2

Před vlastním průzkumným šetřením ověříme, zda jsou připravené otázky pro rozhovor dostatečně srozumitelné pro respondenty. Je nutno si uvědomit, že cílovou skupinou jsou bezdomovci a ti nemusí správně pochopit formulované otázky.

Průzkumné otázky byly položeny osobě z okruhu autora okolí, která odpovídá charakteristice průměrného bezdomovce dle kapitoly 3.1.4 Charakteristika bezdomovců.

Na základě rozhovoru, položením průzkumných otázek této osobě, došlo k přeformulování některých otázek a redukci podotázek. Pilotáž č. 2 byla tedy velmi užitečná, protože vnesla do tvorby průzkumných otázek „pohled zvenčí“ a velmi pomohla k jednodušší formulaci otázek za účelem snazšího pochopení.

4.5 Charakteristika cílové skupiny kladenských bezdomovců

Respondenty pro toto průzkumné šetření byli zvoleni kladenští bezdomovci. Jejich bližší charakteristika je popsána v následujících podkapitolách.

4.5.1 Bezdomovci v Kladně dle Českého statistického úřadu

Dle definitivních výsledků počtu osob podle obvyklého pobytu ze sčítání (ČSÚ, 2015) se v Kladně nachází celkem 437 bezdomovců. Je nutno přihlídnout k výše uvedené metodice (kapitola 3.1.4 Charakteristika bezdomovců), kterou bylo sčítání realizováno, takže počet lidí žijících přímo na ulici bude jiný. V následujícím textu budou informace, které počet bezdomovců blíže specifikují.

4.5.2 Bezdomovci v Kladně dle Farní charity Beroun

Dle zprávy Mgr. Jakuba Dutky (2015) z Farní charity Beroun, která v městě Kladně prováděla svou charitativní činnost ve druhé polovině roku 2014, využívalo jejich služeb 89 zjevných bezdomovců a lidí, kteří byli

bezdomevctvím přímo ohrožení. V roce 2015 v období od začátku roku do konce března tuto službu využilo celkem 63 osob. Uvádí, že dle jejich zjištění „cca 80% bezdomovecké populace, se kterými služba pracuje, mají trvalé bydliště ve městě Kladně“.

Na základě rozhovoru ze září 2015 s Mgr. Jakubem Dutkou, vedoucím Terénního programu pro osoby bez přístřeší Farní charity Beroun, je v městě Kladně cca 80-90 bezdomovců, zjevných i skrytých. Jedná se o jeho kvalifikovaný odhad.

4.5.3 Bezdomovci v Kladně dle Českého červeného kříže

Na základě rozhovoru s ředitelkou Oblastního spolku Českého červeného kříže Kladno (dále jen ČČK) ze září 2015, paní Klicmanovou, poskytuje tato humanitární organizace ve spolupráci s městem Kladnem bezdomovcům služby v denním centru. Zde vykonávají osobní hygienu, mají zajištěno ošacení a stravu v době od ranních hodin do odpoledních hodin. V zimě, v době mrazů, dále tato organizace poskytuje ve spolupráci s městem Kladnem bezdomovcům službu „Teplá židle“, kdy od večerních do ranních hodin mohou bezdomovci přečkat v prostorách ČČK. Od 1. poloviny roku 2014 do září 2015 bylo toto zařízení navštíveno cca 600krát, z nichž se okolo 25 osob v pravidelných i nepravidelných intervalech stále vrací a služby využívá. Z nich jsou mezi pravidelnými klienty 1-2 ženy.

4.6 Výběr a volba respondentů

Metoda, kterou bylo prováděno průzkumné šetření a vybrání jednotliví dotazovaní, se nazývá „metoda sněhové koule“¹¹. Tato technika je Dismanem vysvětlena jako výběr jedinců, „při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny“ (Disman, 2011, s. 114).

¹¹ Anglicky: snowball technique

Využití této techniky je pro účely této práce výhodné, protože známe osobu z tohoto prostředí (viz kapitola 4.4.1 Pilotáž č. 1). Tato osoba byla ochotna pomoci ve výběru další osoby pro průzkumné šetření.

Všechny rozhovory, s výjimkou jednoho, byly provedeny v období od srpna do září 2015. Poslední rozhovor proběhl v prosinci 2015. Celkem se jich účastnilo 20 osob, 4 ženy a 16 mužů, z většiny věkových kategorií. Dotazovaní jsou jednotlivě popsáni v další podkapitole. Každá z osob jmenovala další osobu ochotnou účastnit se průzkumu. Tímto jsme dosáhli nasycení vzorku, protože ostatní osoby, které se vzájemně znaly, již nebyly ochotny k provedení průzkumného šetření.

4.6.1 Základní charakteristika jednotlivých respondentů

Zde budou popsáni jednotliví respondenti dle rozhovorů s nimi. Cílem této charakteristiky není vlastní průzkum, ale popis jejich situace se zaměřením na bezdomovectví. Metoda, kterou byla provedena tato charakteristika, byl opět nestandardizovaný rozhovor, jako v případě Pilotáže č. 1.

Respondent č. 1

Jedná se o muže ve věku 19 let, svobodného a bezdětného. Je skrytým bezdomovcem. Dosáhl středního odborného vzdělání, bezdomovcem je cca 1 rok. Stal se jím po opuštění výchovného zařízení, protože se domů k matce nevrátil – neshání se s jejím partnerem. Přespává na různých místech, někdy pod mostem, jindy na ulici, někdy u přítelkyně, pokud nemá doma rodiče. Pobírá sociální dávky.

Respondent č. 2

Druhým respondentem je žena, které je 23 let, je svobodná, dokončené má pouze základní vzdělání a je skrytou bezdomovkyní. Je jí již dva roky, žije současně se svým partnerem v garáži. Často konzumuje alkohol. Někdy se stýká se svou matkou, která jí občas finančně vypomáhá, může u ní i příležitostně přespát. Je příjemkyní sociálních dávek.

Respondent č. 3

Třetím respondentem je muž, kterému je 25 let, je skrytým bezdomovcem. Je také svobodný a bezdětný. Je vyučen jako obráběč kovů. Bezdomovcem je přibližně od dosažení plnoletosti, kdy opustil výchovný ústav. V době rozhovoru přespával u známého ve squatu, občasně na ulici. Každý den konzumuje alkohol, někdy i drogy. Je příjemcem sociálních dávek.

Respondent č. 4

Dalším respondentem je žena. Je jí 26 let, je svobodná a má jedno dítě, které ovšem nemá v péči. Je zjevnou bezdomovkyní. Dokončené má pouze základní vzdělání, střední školu nedokončila. Je tomu již rok, co se stala bezdomovkyní. V současné době žije v karavanu se svým přítelem. Občasně užívá alkohol a poměrně často drogy. To je také hlavním důvodem, proč jí bylo odebráno dítě. Je příjemkyní sociálních dávek.

Respondent č. 5

Pátým respondentem je muž, kterému v době dotazování bylo 38 let a byl svobodný, bezdětný a byl zjevným bezdomovcem. Jedná se o člověka, který je vyučen zedníkem a v dospělosti absolvoval rekvalifikační kurz kuchař-číšník. Několik let žil ve Velké Británii, po návratu se stal bezdomovcem, kterým je již více než 3 roky. Denně konzumuje alkohol, je již alkoholikem. Přespává na ulici a jiných místech, kde se dá. Pobírá sociální dávky.

Respondent č. 6

Dalším z respondentů je muž, kterému je 38 let, je svobodný, bezdětný a je zjevným bezdomovcem. Je vyučen jako tesař, svému povolání se věnoval mnoho let. Bezdomovcem se stal po smrti matky, na ulici žije již třetím rokem. Dle jeho vlastních slov ho každý najde na kladenském vlakovém nádraží. Denně konzumuje alkohol v takovém množství, že se stal alkoholikem. Je příjemcem sociálních dávek.

Respondent č. 7

Sedmým z dotazovaných je muž, kterému je 39 let, je svobodný, bezdětný a je zjevným bezdomovcem. Nedokončil střední odborné učiliště, takže má pouze základní vzdělání. Bezdomovcem je více než tři roky, po smrti matky. A to i přes to, že má dva bratry, protože příbuzenské vztahy nemají dobré. V současné době přespává zejména pod mostem, a kde se jinde dá. Stará se o psa, kterého má po matce. Denně konzumuje alkohol, ale i prášky. Pobírá sociální dávky.

Respondent č. 8

Dalším z respondentů je muž, kterému je 40 let, je svobodný, bezdětný a je skrytým bezdomovcem. Absolvoval střední odborné učiliště, je vyučen. Bezdomovcem je více než dva roky, stal se jím po smrti matky. Bydlí se svou přítelkyní celoročně v garáži. Často konzumuje alkohol, příležitostně drogy. Příležitostně pracuje, provádí různé brigádnické práce. Je příjemcem sociálních dávek.

Respondent č. 9

Devátým z dotazovaných je muž, kterému je 41, je svobodný, bezdětný a je zjevným bezdomovcem. Jeho nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné vzdělání, získal výuční list. Bezdomovcem je již více než pět let, stal se jím po rozchodu s přítelkyní. Rodinu sice má, ale nechce ji obtěžovat. Bydlí nejčastěji pod mostem, ale i kdekoliv na ulici. Alkohol konzumuje denně a v takovém množství, že se stal alkoholikem. Pobírá sociální dávky.

Respondent č. 10

Desátým respondentem je muž ve věku 41 let, svobodný, bezdětný a je zjevným bezdomovcem. Své vzdělání završil získáním výučního listu v oboru zedník. Bezdomovcem se stal tak, že přišel o bydlení. Na ulici žije více než šest let, převážně spí v lese, ale dříve v garáži s jiným bezdomovcem, ale i ve stanu. Je příjemcem sociálních dávek.

Respondent č. 11

Jedenáctým z dotazovaných je muž, kterému je 46 let, je rozvedený, má jedno dítě, které se mu narodilo se ženou s podobným osudem jako má on sám. Jedná se o skrytého bezdomovce, který dosáhl středního odborného vzdělání, které úspěšně ukončil maturitní zkouškou. Na ulici se ocitl tak, že měl mnoho dluhů z podnikání, velmi se ho dotkla nedávná ekonomická krize. Také ho opustila manželka. Bezdomovcem se stal asi před šesti lety. Nejčastěji přespával v lese a to tak, aby o něm nikdo nevěděl, je samotář a ostatních bezdomovců se straní. Až v poslední době se mu podařilo najít si místo, kde na něj alespoň neprší. Alkohol téměř nekonzumuje, jen zcela výjimečně, příležitostně pracuje u svého dobrého známého. Pobírá sociální dávky.

Respondent č. 12

Dalším respondentem je žena, které je 49 let. Její nejvyšší dosažené vzdělání je základní, je vdova, má několik dětí a je zjevnou bezdomovkyní. S dětmi se velmi zřídka stýká, poslední dobou téměř vůbec. Bezdomovkyní se stala po smrti svého manžela. Později začala žít v bývalém drážním domku s mužem podobného osudu jako má sama. V současné době žije s několika lidmi v jiné nemovitosti, která měla být již před několika lety zbourána. Protože žije s lidmi, kteří denně holdují alkoholu, tak se sama stala alkoholičkou. Pobírá sociální dávky.

Respondent č. 13

Třináctým z dotazovaných je muž, kterému je 51 let a je zjevným bezdomovcem. Je vyučen, celý život pracoval jako valčíř. Po neúspěšné privatizaci zkrachoval závod, kde pracoval. Je svobodný a bezdětný. Jako bezdomovec žije již devátým rokem, pouze neuvedl, proč se jím stal. Nejčastěji přespává u svého kamaráda v bývalém drážním domku, který obývá několik dalších bezdomovců. Někdy ale také přespí na ulici, když se moc opije a nedojde do místa svého pobytu. Je příjemcem sociálních dávek.

Respondent č. 14

Tento respondent je muž, kterému je 52 let. Je rozvedený, děti nemá a je skrytý bezdomovec. Vyučil se jako tesař a svému řemeslu se věnoval mnoho let. Bezdomovcem se stal po rozvodu, je jím okolo devíti let. V současné době přebývá v nevyhovujícím příbytku s několika dalšími bezdomovci, o které se často stará a je jim jako otcem, protože jsou to spíše mladí lidé, kteří potřebují „pevnou ruku“. Občasně konzumuje alkohol, ale ne ve velké míře, protože chodí příležitostně na brigády. Také pobírá sociální dávky.

Respondent č. 15

Dalším z respondentů je opět muž, kterému je 52 let, jako předešlému dotazovanému. Dosáhl středního vzdělání ukončeného maturitní zkouškou, je svobodný a bezdětný, je zjevným bezdomovcem. Jako bezdomovec žije od roku 2005, o dva roky později přijel do Kladna a již zde zůstal. K důvodu vzniku svého bezdomovectví uvádí, že ho k tomu dohnaly úřady v místě jeho bydliště. Přespává nejčastěji v lese, ale i jinde, podle toho, jaké je aktuální počasí. Alkohol nekonzumuje nikdy, nepobírá žádné sociální dávky.

Respondent č. 16

Šestnáctým respondentem, je žena. Je jí 54 let, je rozvedená, má několik dětí a je zjevnou bezdomovkyní. Střední odborné vzdělání nedokončila, ukončené má pouze základní vzdělání. Dětství prožila v dětském domově. Bezdomovkyní je již více než pět let. V současnosti žije se svým přítelem v obydlí, které nemá okna a část střechy a ke kterému nemají žádný právní vztah. Před nedávnem byla nucena ukončit pobyt v ubytovně, kde s přítelem žila, protože se choval agresivně ke svému okolí z důvodu přílišné konzumace alkoholu. Sama alkohol konzumuje minimálně. Živí se prostitucí a pobírá sociální dávky.

Respondent č. 17

Dalším z dotazovaných je muž. Je mu 55 let, je rozvedený, bezdětný a je skrytý bezdomovec. Jeho nejvyšší dosažené vzdělání je střední odborné

s výučním listem. Jako bezdomovec žije s krátkými přestávkami asi 12 let od doby, co byl propuštěn z výkonu trestu. Přespává na ulici, v zimě často ve společných prostorech panelových domů. Často konzumuje alkohol, občasně i drogy. Je příjemcem sociálních dávek.

Respondent č. 18

Osmnáctým respondentem je muž, kterému je 57 let. Vyučil se jako řezník, je rozvedený, bezdětný a je zjevným bezdomovcem, kterým se stal po smrti své matky, u které po rozvodu bydlel. Po její smrti neměl kam jít, nějakou dobu žil na ulici. V současnosti přebývá v garáži svého kamaráda, je zde spokojený, protože se straní lidí. Alkohol nekonzumuje, protože má nemocné srdce. Je příjemcem sociálních dávek.

Respondent č. 19

Předposledním respondentem je muž. Je mu 68 let, jedná se o svobodného, bezdětného zjevného bezdomovce, který je vyučen jako horník. Bezdomovcem se stal před více než pěti lety, kdy jeho příbuzní prodali dům a on neměl kam jít. Přespává pod mostem s několika dalšími bezdomovci, sám je zde ale stálým nocležníkem již po několik let. Občasně konzumuje alkohol. Protože není příjemcem sociálních dávek (má již nárok na starobní důchod, ale nepobírá ho), přivydělává si zametáním ulice u nejmenovaného podnikatele, který mu, mimo jiné, dává i jídlo.

Respondent č. 20

Posledním dotazovaným je muž, kterému je 69 let. Je svobodný, bezdětný a je zjevný bezdomovec. Nejvyšší dosažené vzdělání je střední s výučním listem. Bezdomovcem je více než šest let, důvod bezdomovectví nevedl. Přespává, dle svých slov, kde se dá. Často konzumuje alkohol. Pobírá sociální dávky (dosud prý nebyl schopen zařídit si starobní důchod).

4.7 Popis, analýza a interpretace dat

V této podkapitole budou vyhodnoceny jednotlivé otázky rozhovorů s bezdomovci. Byly jim všem položeny otázky v pořadí tak, jak jsou vyhodnocovány. Otázky byly pokládány jasně a srozumitelně, aby dotazovaní pochopili správné znění a měli všichni stejné podmínky.

První otázka

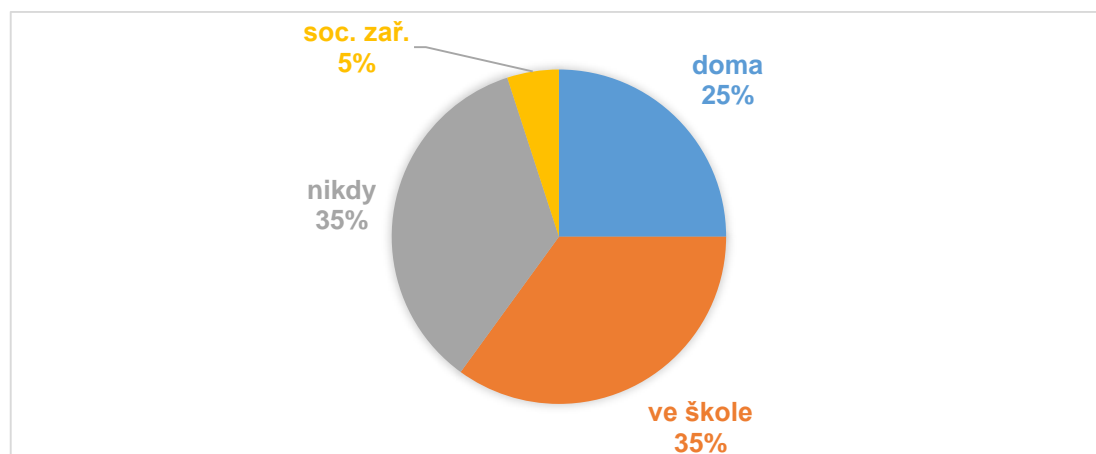
„Kde jste se poprvé setkali s činností na ICT?“

Pokud jste odpověděli jinak než „nikde“ či obdobně, odpovězte na následující otázky:

- *Kdy naposledy jste se setkali s činností na ICT?*
- *Používali jste stolní počítač (desktop), notebook (laptop), tablet, chytrý telefon?*
- *Máte přístup k některému z těchto přístrojů i nyní?“*

Cílem této otázky je objasnit, kde bezdomovci mohli získat zkušenosti s ICT a zda se s těmito technologiemi stále setkávají, případně se kterými přístroji.

Graf č. 1: Kde se poprvé setkali s činností na ICT

Zdroj: vlastní zpracování

Z této tabulky se dozvíme, že nejvíce osob se setkalo s činností na ICT ve škole. S ICT se nikdy nesetkal stejný počet osob, tj. 7. Ti nebudou v další části prvního dotazu odpovídat.

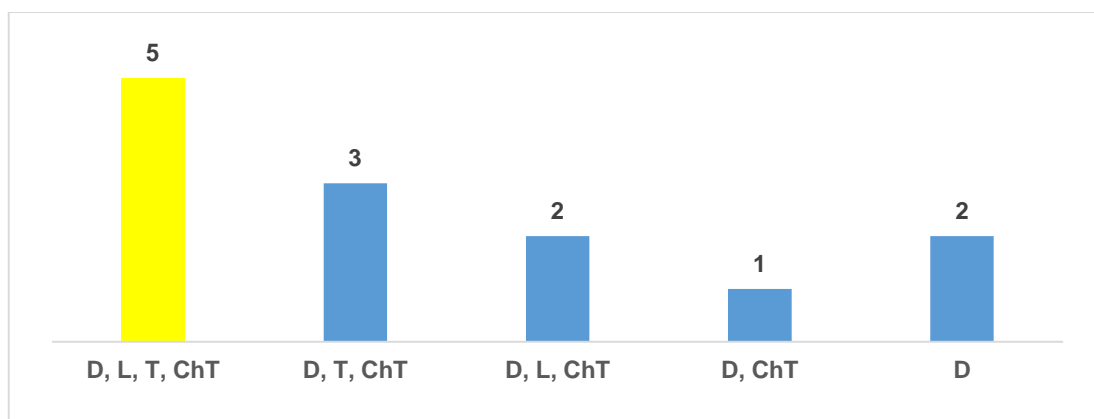
Tabulka č. 3: Kde poprvé a kdy naposledy dle věku

věk	poprvé	naposledy
19	doma	dnes
23	škola	dnes
25	škola	dnes
26	škola	včera
38	doma	před lety
38	škola	před měsícem
39	škola	před měsícem
40	škola	včera
41	doma	před lety
46	škola	dnes
52	doma	dnes
52	soc. zař.	před lety
54	doma	před týdnem

Zdroj: vlastní zpracování

Zde je pro srovnání dle věku opětovně uvedeno, kde se poprvé setkali s ICT. Z této tabulky je dále patrné, že více než ¾ osob ICT aktivně využívá. Zbylí respondenti se sice s prací na ICT setkali, ale již před lety. Ti jsou pro naši potřebu také užiteční, protože znalosti a dovednosti mít mohou.

Graf č. 2: Které přístroje používali¹²

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce dotazovaných se setkala se všemi přístroji. To je pro naše zjišťování pozitivní, protože by mohli mít širší rozhled v používání těchto přístrojů.

Na dotaz, zda mají respondenti přístup k některému ze jmenovaných přístrojů i nyní, odpověděli všichni shodně, že ano. Někdo sice s omezeným použitím (např. u dětí doma), ale stále tuto možnost mají.

Pokud bychom respondenty rozlišili dle věku, tak ve škole se s ICT setkaly nejčastěji mladší osoby. Nejstaršímu respondentovi, který se setkal s ICT poprvé ve škole, bylo v době průzkumu 46 let. Jen pro zajímavost - ve škole používal počítač IQ 151 a v současnosti aktivně používá tablet a chytrý telefon.

Druhá otázka

„Znáte nějaká místa, kde se dá v Kladně využívat připojení na internet zdarma nebo použití ICT za symbolický poplatek? Pokuste se je vyjmenovat.“

Cílem této otázky je zjistit, zda účastníci průzkumu znají místa, kde se mohou připojit v Kladně na internet v rámci jejich možností.

Jak dále uvidíme, otázka není v úplné shodě s prvním dotazem – počet respondentů není stejný, jako v případě odpovědi na úvodní otázku.

¹² D=desktop, L=laptop, T=tablet, ChT=chytrý telefon

Tabulka č. 4: Místa připojení k internetu za výhodných podmínek

autobusové zastávky, restaurace	2	10%
autobusové zastávky, obchodní centra, knihovna, restaurace	2	10%
restaurace, obchodní centra	2	10%
knihovna	2	10%
autobusové zastávky, obchodní centra, knihovna	1	5%
autobusové zastávky	1	5%
Informační centrum města Kladna	1	5%
nezná	9	45%
celkem	20	100%

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky lze vysledovat, že celkem 45% osob nezná žádné z míst v Kladně s připojením internetu zdarma nebo za malý poplatek. Zajímavé je, že mezi těmito dotazovanými musí být i ti, kteří se již s ICT setkali, pokud výsledky porovnáme s první otázkou (s ICT se nikdy nesetkalo ve svém životě 7 osob). Nadpoloviční většina má však povědomí o tom, že se mohou někde k internetu připojit za uvedených podmínek, což je opět pro naše zjištění pozitivní.

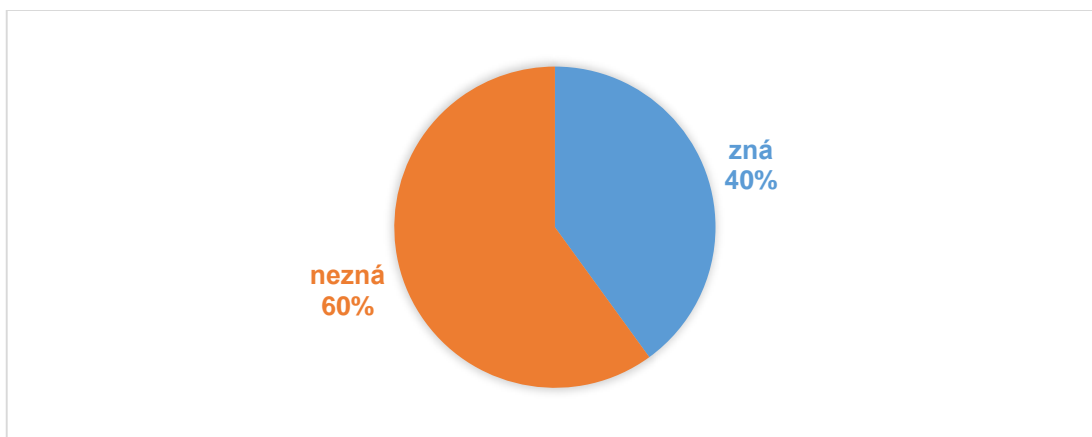
Třetí otázka

„Pokuste se vyjmenovat pojmy, které znáte z oblasti ICT.“

Cílem této otázky je odhadnout znalosti některých pojmů z oblasti ICT.

Na následujících stranách jsou grafy a jejich vyhodnocení k této otázce.

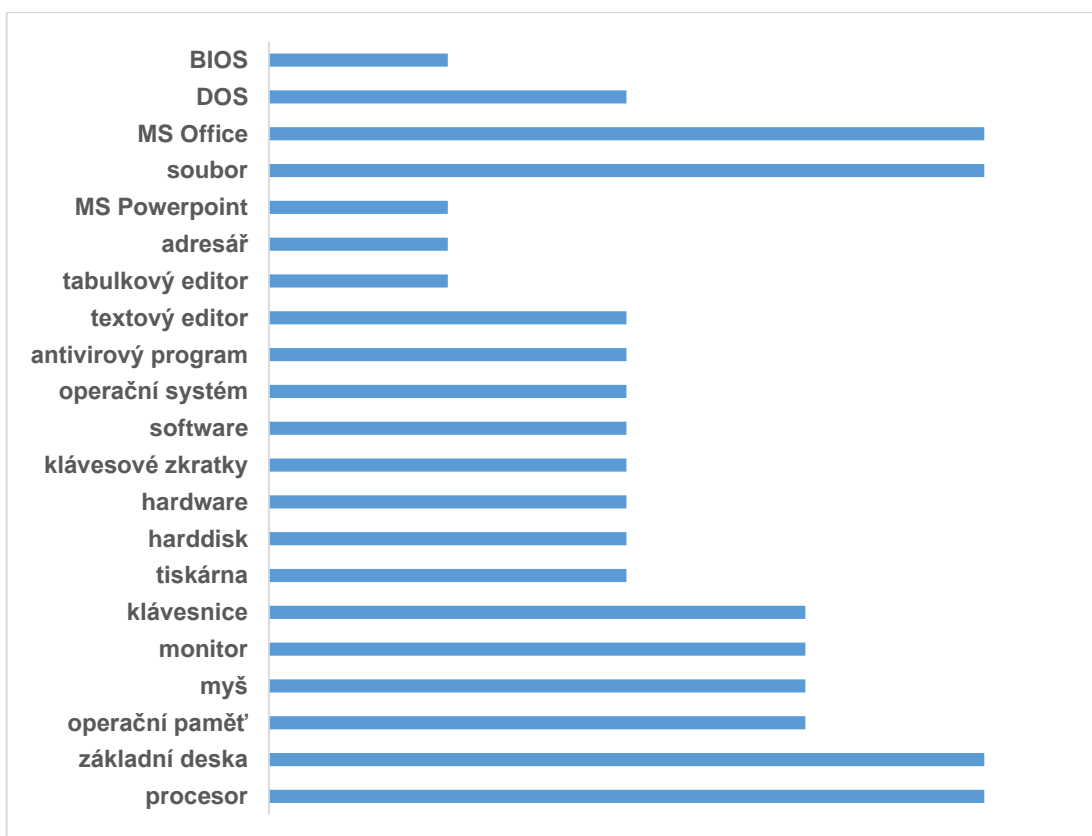
Graf č. 3: Rozdělení respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

K této otázce uvedlo 12 osob, že si nevzpomene či nezná žádné pojmy. Ostatní dotazovaní vyjmenovali pojmy, které se nachází v grafu níže.

Graf č. 4: Četnost známých pojmů

Zdroj: vlastní zpracování

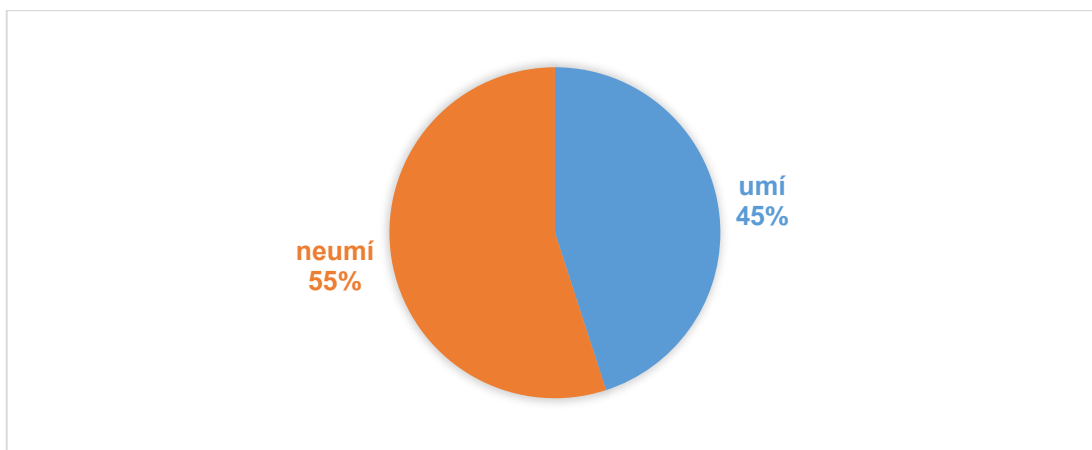
Každý z dotazovaných vyjmenoval několik pojmů. Z grafu můžeme vyčíst, že znají mnoho pojmů z oblasti ICT. Pojmy se budou v rozhovoru dále vyskytovat, ale v jiných souvislostech. Zde šlo pouze o zjištění, zda mají alespoň základní povědomí o pojmech z ICT. Jak je vidět, tak jsou schopni obstojně popsat počítač.

Čtvrtá otázka

„Které základní úkony při práci s ICT umíte a znáte?“

Cílem této otázky je formulování nejzákladnějších znalostí a dovedností práce s ICT.

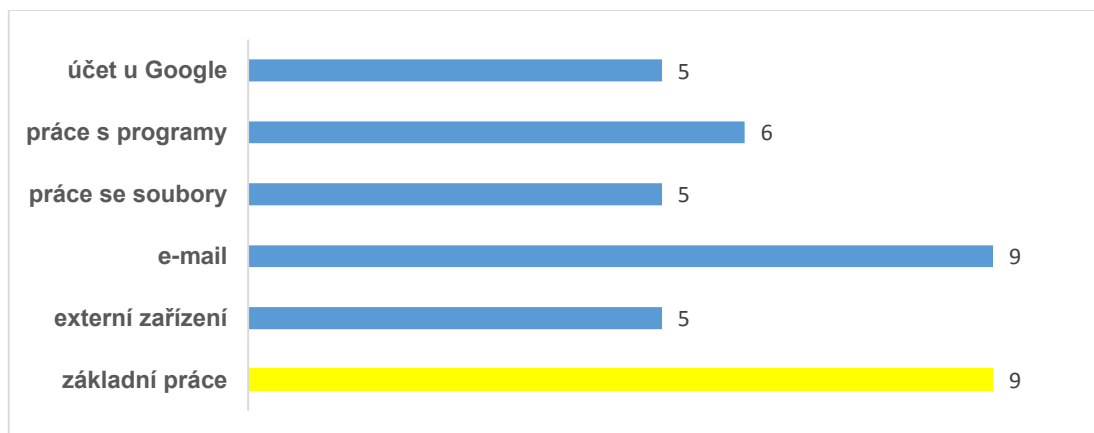
Graf č. 5: Kdo umí pracovat s ICT

Zdroj: vlastní zpracování

Z tohoto grafu lze vysledovat, že 11 osob nebylo schopno definovat, které základní úkony při práci s počítačem nejen zná, ale i umí. Zbylé osoby uvedly některé úkony, které umí a znají. Je nutno poznamenat, že v dalším textu budou dotazy zaměřeny obdobným směrem, takže pokud se odpověď shodovala, není zde tento výčet uveden. Jedná se například o dovednosti práce s MS Word či komunikačními programy, ale i jiné schopnosti, které tito dotazovaní mají a jsou součástí tohoto průzkumu.

Graf č. 6: Dovednosti v práci s ICT

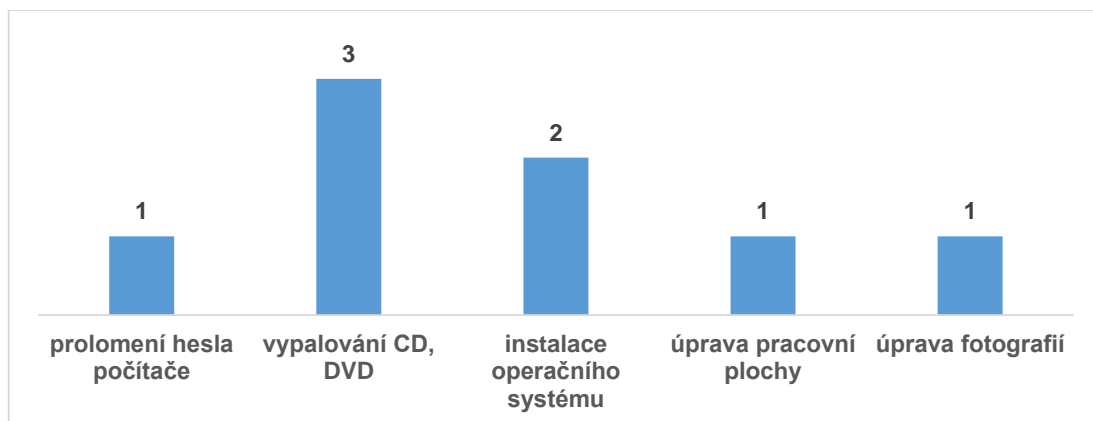
Zdroj: vlastní zpracování

Zde je třeba vysvětlit pojmy zakódované v tabulce tak, jak je dotazování formulovali:

- základní práce:
 - zapnutí/vypnutí počítače, restartování, aktualizace,
- externí zařízení:
 - práce s tiskárnou, scannerem,
- e-mail:
 - založení, správa, odesílání, vkládání příloh,
- práce se soubory:
 - otevírání, kopírování, mazání, vkládání, komprimace, dekomprimace, zjišťování vlastností,
- práce s programy:
 - instalování, odinstalování, spouštění, nastavování, vypínání,
- účet u Google:
 - aktivním uživatelem účtu u Google.com, zejména při práci s chytrými telefony, ale i počítači, využívání některých výhod tohoto účtu.

Z grafu lze odvodit, že všech 9 respondentů uvedlo, že umí základní práci s počítačem a využívá e-mailu. Více než polovina osob umí pracovat s externími zařízeními, programy, soubory, ale i obsluhovat vlastní účet u společnosti Google.

Graf č. 7: Další neuvedené dovednosti

Zdroj: vlastní zpracování

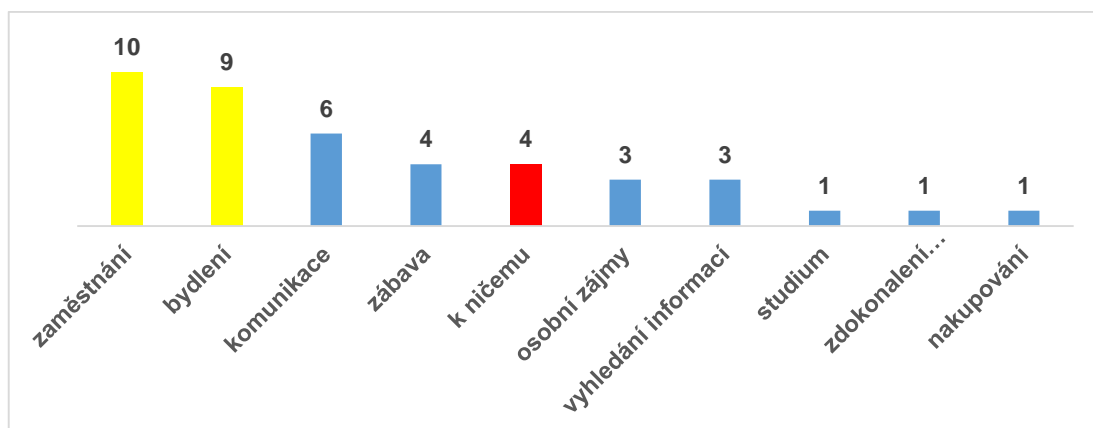
Zde jsou uvedeny zajímavosti a dovednosti, které nebyly zařazeny do předchozích grafů. Nejzajímavější je, že jeden z respondentů prokázal své schopnosti tím, že prolomil heslo u počítače. Dále jsou mezi respondenty i lidé, kteří instalovali operační systém do počítače.

Pátá otázka

„V čem by Vám mohly pomoci znalosti a dovednosti v práci s ICT?“

Cílem páté otázky je uvědomit si výhody ICT.

Graf č. 8: K čemu by využili ICT

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka je pro nás velmi důležitá, protože nám říká, jaké povědomí mají účastníci průzkumu o využití ICT. Výsledky byly přepracovány do grafické

podoby dle množství důvodů, které uvedli. Většina si je vědoma výhod, které ICT skýtá - pouze 4 osoby uvedly, že k ničemu. Pozitivní také je, že si uvědomují, že by ICT mohlo pomoci změnit jejich život, dle jejich argumentů.

Šestá otázka

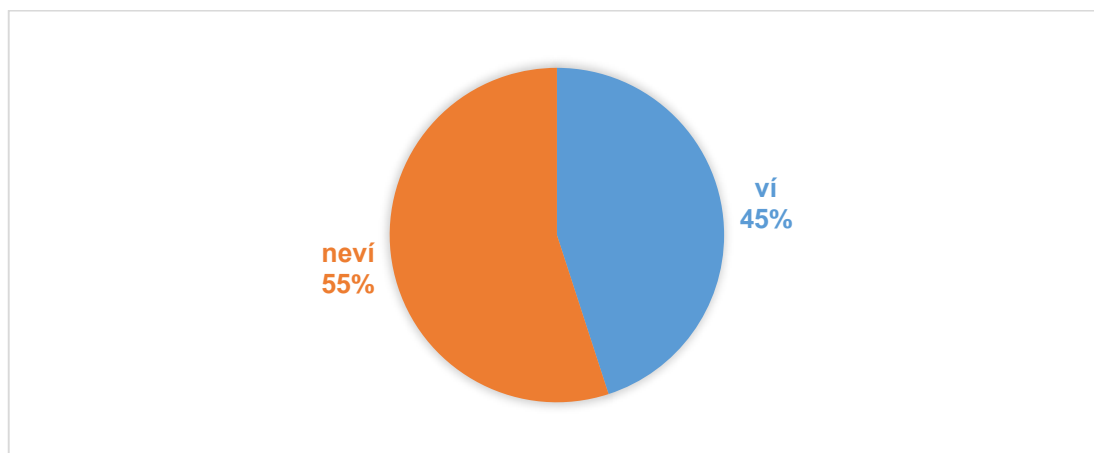
„Víte co je hardware? Řekněte vlastními slovy. Pokud hardware dokážete definovat, pokuste se vyjmenovat několik jeho prvků.“

Šestá a sedmá otázka si kladou za cíl zjistit, zda jsou dotazovaní schopni vysvětlit některé z pojmů ICT a prokázat znalosti těchto pojmů.

Nyní si vysvětlíme, co hardware znamená. Není třeba složitých definic, protože od respondentů nebudeme očekávat odpovědi na úrovni expertů. Důležité je povědomí o problematice.

„Pojem technické vybavení počítače neboli hardware označuje všechny díly a součásti počítače, které jsou hmotné a na rozdíl od programů, jimž se souhrnně říká software, je možno se jich třeba dotknout rukou“ (Rambousek, 2003, s. 102).

Graf č. 9: Co je hardware

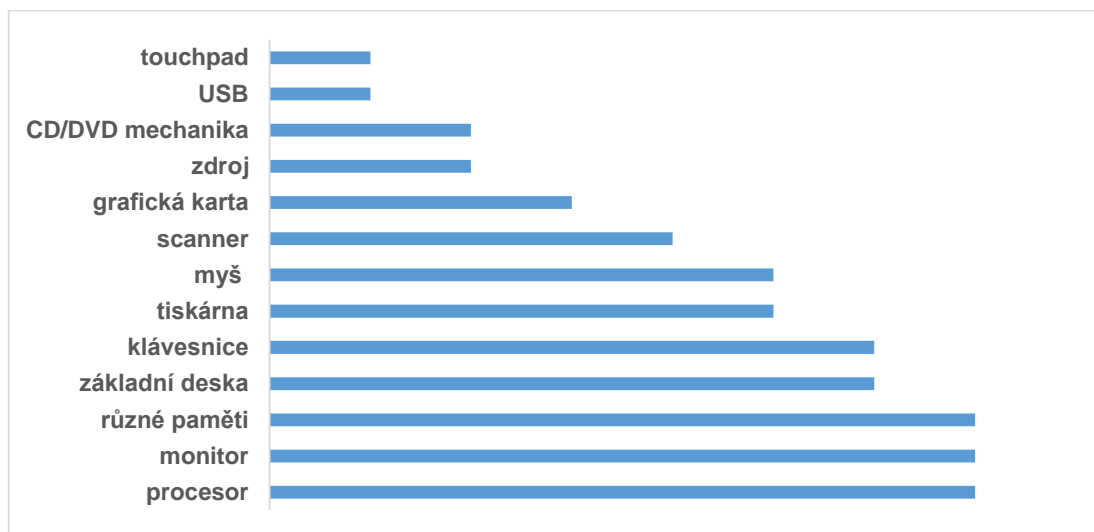

Zdroj: vlastní zpracování

Zde vidíme, že 9 účastníků průzkumu dokázalo definovat hardware. Ostatní respondenti nevěděli, co hardware znamená. Těch se nebude týkat následující podotázka.

„Pokuste se vyjmenovat několik druhů hardwaru.“

Graf č. 10: Popis hardware

Zdroj: vlastní zpracování

Každý z respondentů odpověděl a řekl alespoň dva typy hardwaru. Z tabulky můžeme pozorovat, že procesor, monitor a různé typy pamětí (uváděli harddisk, flashdisk) byly nejčastěji jmenovány. Výsledkem této tabulky je, že dotazovaní mají dobré znalosti o tom, co je hardware.

Sedmá otázka

„Víte co je software? Řekněte vlastními slovy. Pokud software dokážete definovat, pokuste se odpovědět na následující otázky.“

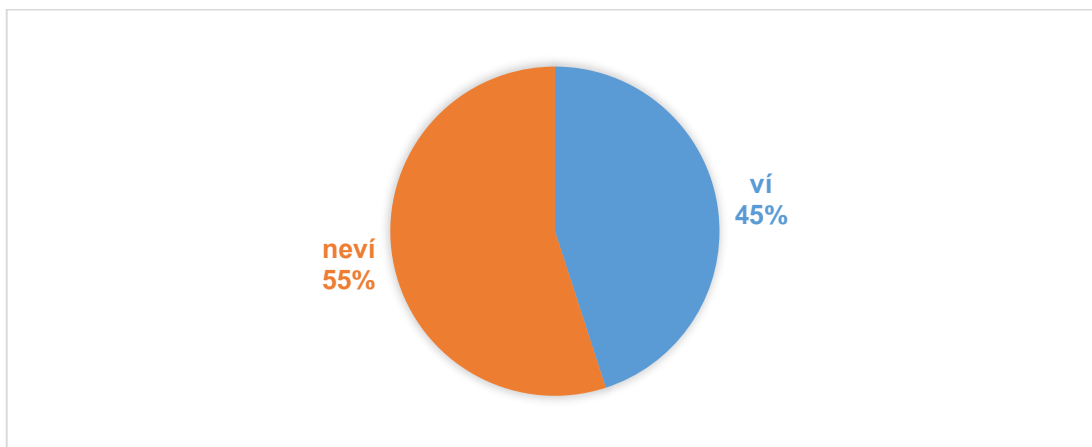
- S jakými druhy softwaru jste přišli do styku?
 - a) operační systémy: uveďte více, pokud víte,
 - b) systémové programy: antivirové programy¹³, komprimační programy¹⁴- uveďte od každého jeden,
 - c) obecné uživatelské programy: webové prohlížeče¹⁵, komunikační programy¹⁶- uveďte od každého jeden“.

¹³ Dle Millera (2006, s. 325) slouží antivirový program k detekci a léčbě virů v počítači.

¹⁴ Dle Rambouska (2003, s. 161) slouží komprimační program ke změně velikosti souboru.

Softwarem je programové vybavení počítače, jak můžeme vyčíst z Rambouskovy definice v předcházející otázce.

Graf č. 11: Co je software

Zdroj: vlastní zpracování

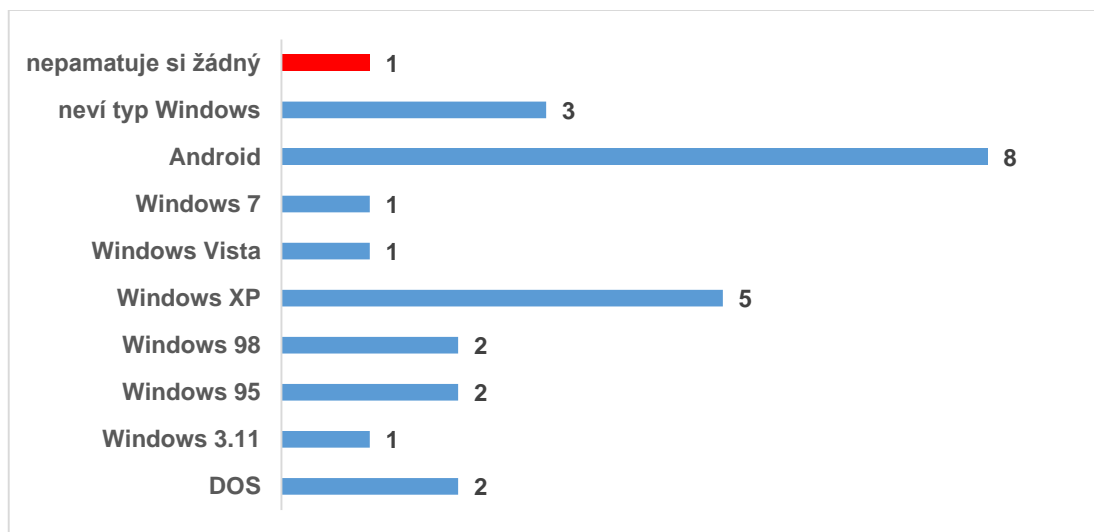
Stejně, jako v případě dotazu na znalost hardware, odpověděli účastníci průzkumu ve stejném počtu. Jen pro zajímavost, jednalo se o tytéž osoby, jako v předcházející otázce, což se dalo předpokládat. Dále opět nebudou na další otázku odpovídat ty osoby, které nedefinovaly dotazovaný pojem.

K operačním systémům (dále jen OS), kterých se týká graf na následující straně, postačí pochopit jejich důležitost. Rambousek (2003, s. 50) k operačním systémům uvádí, že bez nich není schopen počítač pracovat. Jsou základními programy, na jejichž správné funkci závisí vše ostatní.

¹⁵ Miller (2006, s. 251) definuje webový prohlížeč jako program, který slouží k prohlížení www stránek.

¹⁶ Komunikační programy slouží „pro předávání či výměnu informací nebo dat v počítačových sítích“ (Rambousek, 2003, s. 162).

Graf č. 12: Se kterým OS přišel do styku

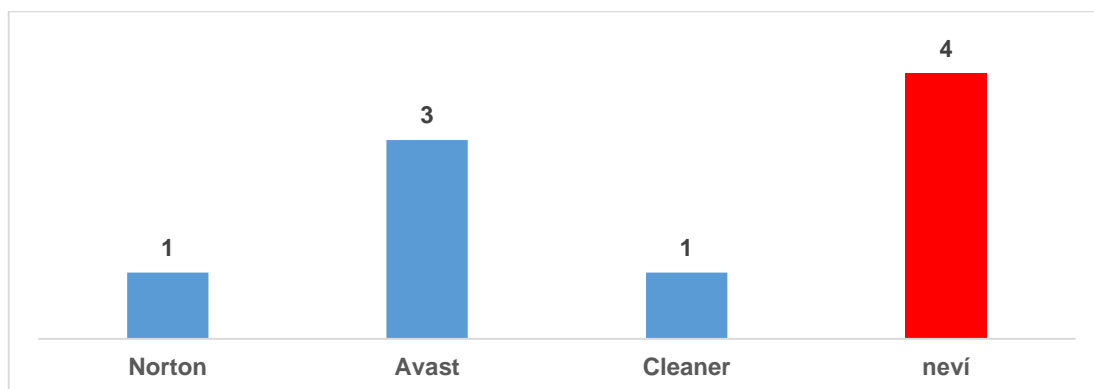
Zdroj: vlastní zpracování

Z OS, se kterými přišli dotazovaní do styku nejvíce, je MS Windows různého typu a Android.

Někteří uvedli více typů OS. Jeden z respondentů si již nepamatoval žádný z OS, v nichž pracoval.

Zjištění koresponduje s první otázkou, kde jsou uvedeny přístroje, se kterými respondenti přišli do styku, protože stolní počítač byl uveden ve všech případech a chytrý telefon téměř ve všech. Dále z tohoto vyplývá, že se nikdo z účastníků nesetkal s činností na počítači od firmy Apple v různé podobě, jenž má vlastní OS a ve výčtu odpovědí není uveden.

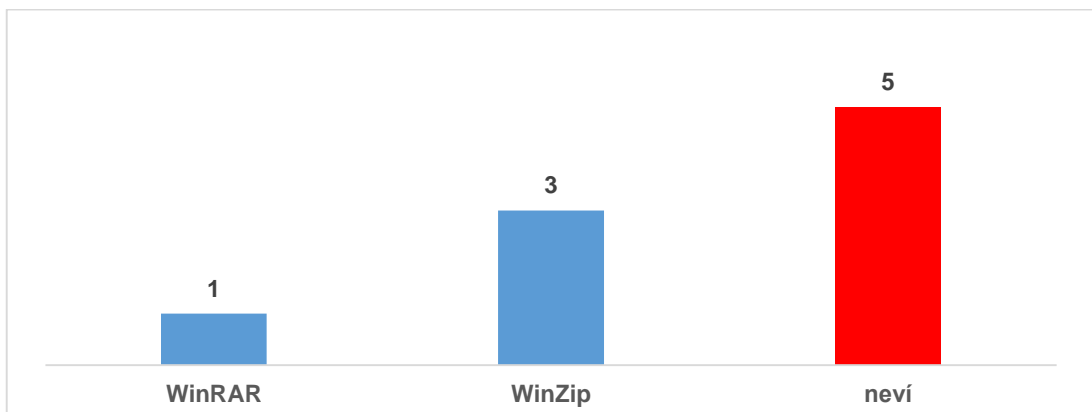
Graf č. 13: Které antivirové programy znají

Zdroj: vlastní zpracování

Na předchozím grafu již vidíme, že 4 účastníci z 9 nevedli žádný antivirový program.

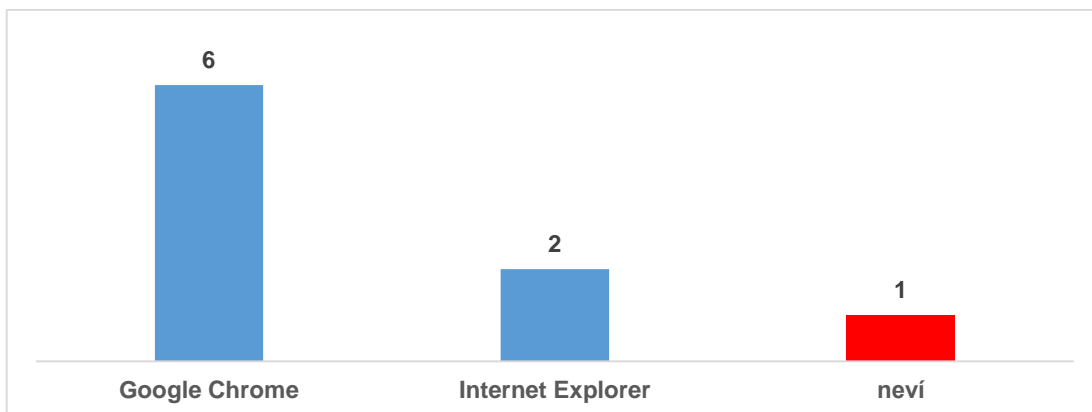
Graf č. 14: Které komprimační programy znají

Zdroj: vlastní zpracování

Z tohoto grafu vyčteme, že neznal odpověď další člověk proti předešlému vyhodnocení, takže již přesáhl počet těchto osob polovinu.

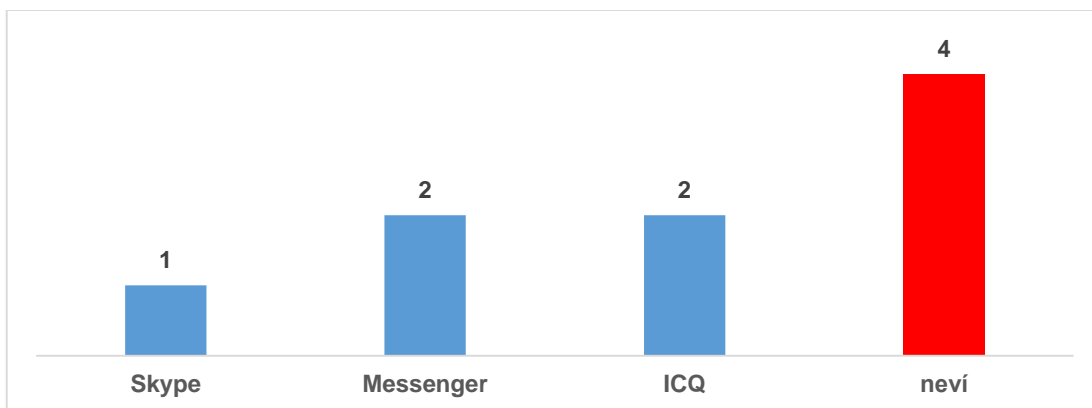
Graf č. 15: Webové prohlížeče

Zdroj: vlastní zpracování

Jak lze vysledovat z grafu, nejpoužívanějším webovým prohlížečem mezi účastníky průzkumu je Google Chrome. Jeden z respondentů si ovšem nevzpomněl ani na jeden.

Graf č. 16: Komunikační programy

Zdroj: vlastní zpracování

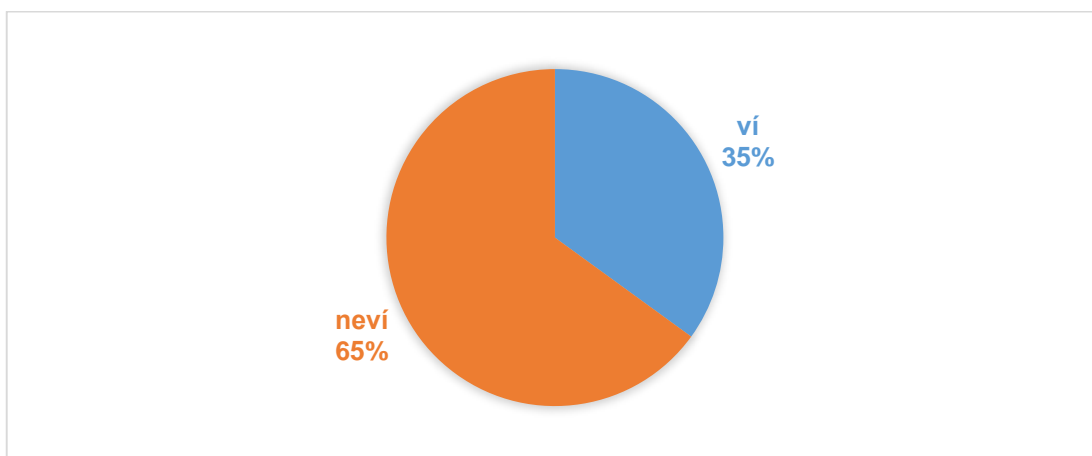
Z grafu je patrné, že 4 dotazovaní neznají žádný komunikační program. Zbývá nám tedy 5 osob, které se účastnily průzkumu a znají některý z programů. Zajímavé je, že ne zvolili žádný jiný program (při jejich množství), ale pouze zde uvedené.

Osmá otázka

„Vysvětlete tyto pojmy: textový, tabulkový editor.“¹⁷

Cílem tohoto dotazu je definování dalších pojmů z oblasti ICT.

Graf č. 17: Textový editor a tabulkový editor

Zdroj: vlastní zpracování

¹⁷ Textový editor pro naše potřeby definujeme pouze jako program sloužící k úpravě textu. Tabulkový editor jako program pro výpočet numerických hodnot.

Graf na předchozí straně je shodný i pro tabulkový editor, protože účastníci odpověděli na oba pojmy v totožném počtu, dokonce stejné osoby. Účastníků, kteří dokáží vysvětlit, co znamenají tyto pojmy, je 35%, tj. 7 osob. Ostatní dotazovaní nevěděli, nebudou tedy mezi respondenty odpovídající na následující podotázku rozhovoru.

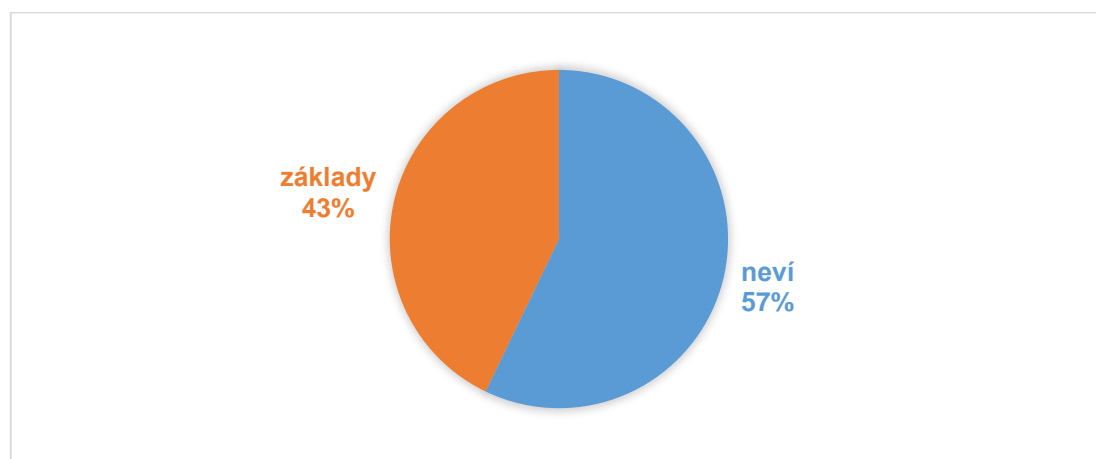
„Co všechno v nich umíte vytvořit?“

Textový editor

Jeden z dotazovaných neumí v textovém editoru nic. Všichni ostatní (6 respondentů) shodně uvedli, že umí napsat dokument a formátovat text. Někteří dovedou vkládat obrázky či tabulky (uvedli 3 dotazovaní). Ně kterým účastníkům jde práce v textovém editoru lépe, jinému hůře, ale vždy prý dokument dokončili. Všichni shodně dále uvedli, že také umí vytisknout dokument. Dva z respondentů navíc uvedli, že dokáží poslat dokument jako přílohu e-mailem.

Tabulkový editor

Graf č. 18: Dovednosti v tabulkovém editoru

Zdroj: vlastní zpracování

U tabulkového editoru jsou dovednosti účastníků, kteří dovedli vysvětlit požadovaný pojem, znatelně horší. Čtyři respondenti si nepamatují vůbec

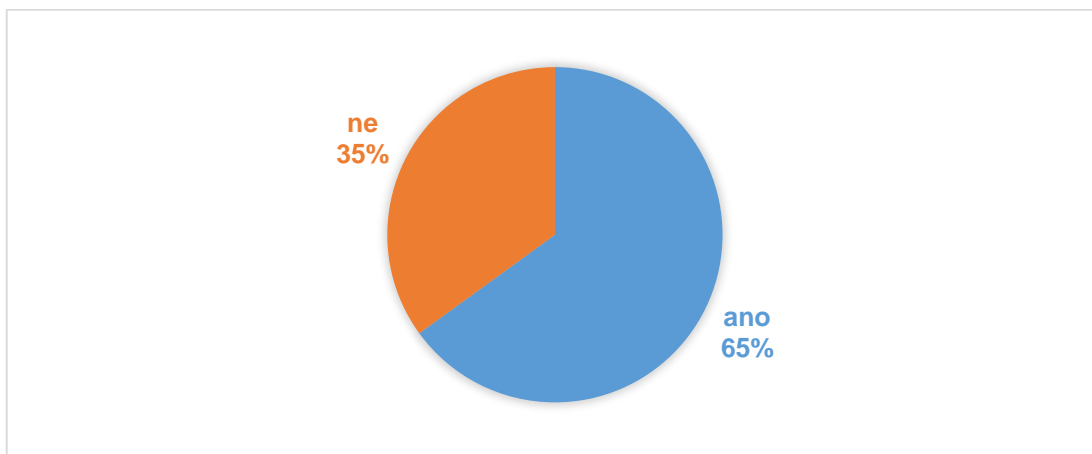
nic. Zbylé tři osoby uvedly, že mají pouze základy, ale dovedly by se snad orientovat.

Devátá otázka

„Víte co je internet¹⁸ a umíte ho používat? Pokud umíte, odpovězte, zda ho využijete spíše ke komunikaci či vyhledávání informací.“

Předposlední otázka si klade za cíl analyzovat použití internetu mezi respondenty.

Graf č. 19: Co je internet

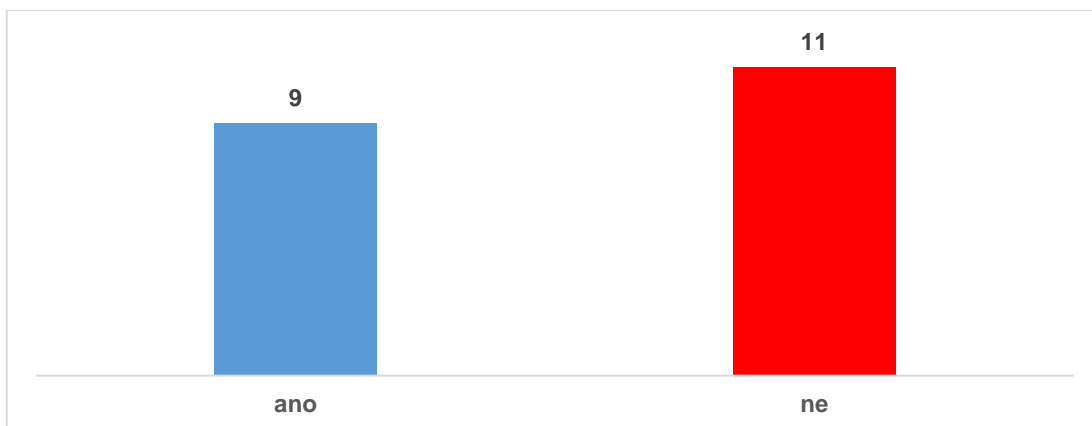

Zdroj: vlastní zpracování

Celkem 13 účastníků průzkumu dokázalo obstojně vysvětlit, co tento pojem znamená. Zbýlí dotazovaní nedokázali odpovědět.

¹⁸ Internet pro naše potřeby definujeme jako celosvětovou počítačovou síť.

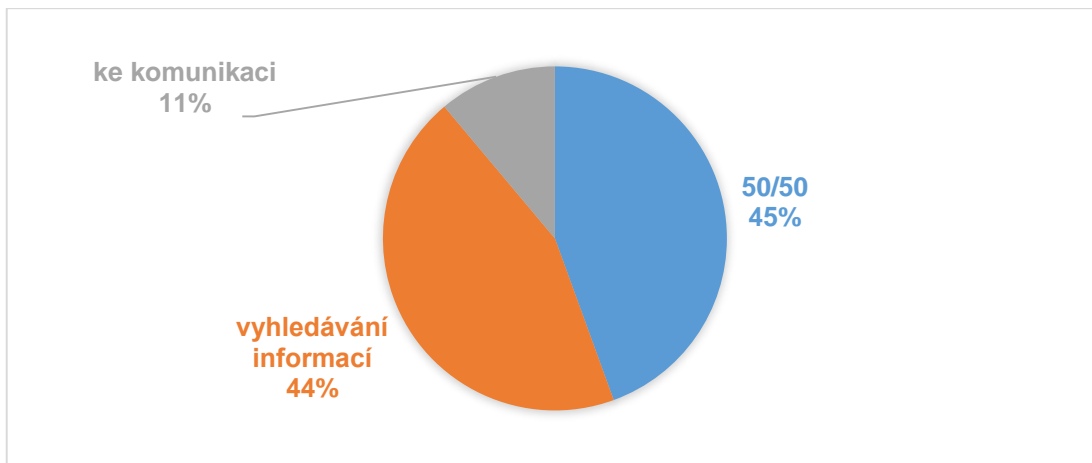
Graf č. 20: Zda umí používat internet

Zdroj: vlastní zpracování

Zde vidíme velký rozdíl oproti předchozímu grafu. Mnoho dotazovaných prokázalo znalosti, ale dovednosti v používání internetu již ne. K nadcházející otázce tedy bude využito těch respondentů, kteří odpověděli kladně.

Graf č. 21: Jak využijí internet

Zdroj: vlastní zpracování

Tento graf objasňuje, jak účastníci internet využívají. Zajímavé je, že pouze jeden respondent ho využije pouze ke komunikaci, převažující je vyhledávání informací.

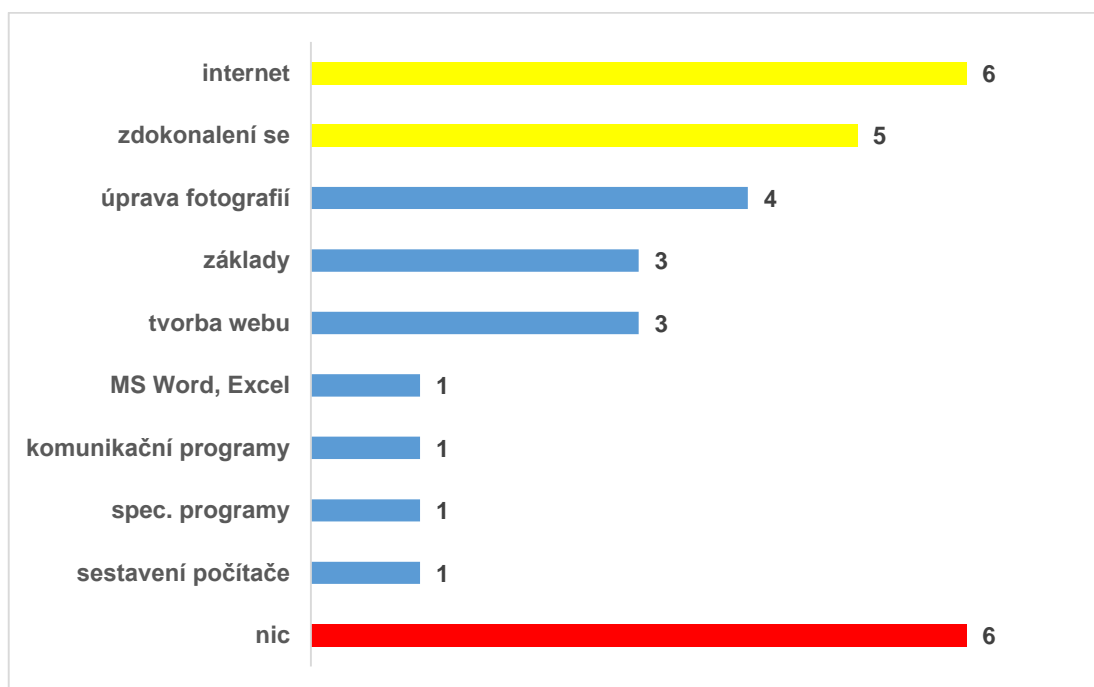
Desátá otázka

„Jaké jsou Vaše vzdělávací potřeby, tedy co byste se chtěli naučit?“

Cílem poslední otázky je definovat vlastní potřeby či zájmy z oblasti ICT.

Dotazovaní odpovídali vlastními slovy, co by se rádi naučili, pokud by měli možnost. Každý se vyjádřil dle svého uvážení, někteří uvedli více možností. Níže je zpracován graf, který koresponduje s přáními respondentů, kteří by se rádi zdokonalili v oblasti počítačové gramotnosti.

Graf č. 22: Co by se chtěli naučit

Zdroj: vlastní zpracování

Celkem 6 účastníků průzkumu odpovědělo, že se nechtějí nic naučit. Stejný počet dotazovaných odpověděl, že by chtěl umět ovládat internet. O málo nižší počet osob by se chtěl zdokonalit. V tom případě jde o osoby, jež v průzkumu prokázaly znalosti a ve valné většině si uvědomují, že i přes své nesporné schopnosti se potřebují celkově zdokonalit. Je nutno zde vysvětlit, co si pod pojmem „zdokonalení se“ představovali dotazovaní. Jedná se především o:

- upevnění dosavadních znalostí a dovedností,

- prohloubení svých znalostí a dovedností,
- osvojení novinek v oblasti ICT,
- zkoušky ze znalostí a dovedností práce s ICT.

U osob, které by se chtěly zdokonalit, by bylo vhodné, aby absolvovali kurz dle sylabů ECDL (viz 3.4.3 Počítačová gramotnost).

Překvapivě častou odpovědí byla úprava fotografií, zejména u mladých lidí. Bylo by vhodné těmto lidem toto umožnit z důvodu zvýšení jejich motivace pro následnou další možnou činnost v některém vzdělávacím programu.

Ostatní odpovědi, které jsou v grafu vyznačeny, jsou specifické pro konkrétní osoby dle jejich zkušeností či jiných důvodů.

4.8 Shrnutí průzkumného šetření

Jednotlivé otázky průzkumného šetření byly vyhodnoceny v předchozí kapitole.

Odpovědi na otázky byly získány od 20 respondentů, z nich bylo 20% žen. Dotazované osoby byly ve věku od 19 do 69 let. Průměrný věk dotazovaného byl 44 let, svobodný, bezdětný, s nejvyšším dosaženým vzděláním středním s výučním listem. Jediné ženy se tomuto průměru vymykají, protože ani jedna nemá ukončené vyšší vzdělání než základní a, s výjimkou jediné, mají všechny děti.

Nyní odpovíme na průzkumnou otázku *„Jaké mají kladenští bezdomovci znalosti a dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti a jaké jsou jejich vzdělávací potřeby v této oblasti?“*.

Znalosti a dovednosti osob účastnících se průzkumu nejsou na stejné úrovni. Více než polovina osob uvedla, že nezná žádné pojmy z oblasti ICT. Ti, kteří je znají, ale prokázali znalosti i dovednosti vyjmenováním některých ze všeobecně známých pojmů a činností, což je pozitivním zjištěním. Se složitostí otázek se postupně snižovaly jak znalosti, tak dovednosti v oblasti dotazovaných jevů, tak i počet osob schopných práce s ICT. Ovšem od bezdomovců nečekáme, že budou experty v oblasti ICT.

Průzkum vedl ke zjištění, že polovina bezdomovců v Kladně ICT aktivně používá v různé podobě i v současné době. Toto tvrzení potvrzuje i to, že vědí, kde se připojit v Kladně k internetu.

Pro zjištění výsledků průzkumu je velmi důležitým přínosem, že si dotazovaní uvědomují výhody ICT pro kvalitu a možné změny v jejich životě. Pouze 20% osob uvedlo, že by jim znalosti a dovednosti práce s ICT byly k ničemu.

Práce s internetem je dalším pozitivním zjištěním tohoto průzkumu. Téměř ¾ osob ví, co je internet. Přestože více než polovina osob neumí internet používat, tak osoby, které internet používají, ho využívají zejména k vyhledávání informací, což je užitečné.

Vzdělávací potřeby na základě sebehodnocení jsou v oblasti počítačové gramotnosti kladenských bezdomovců ve většině případů obdobné. Nejvyšší počet dotazovaných uvedl ovládání internetu a zdokonalení se. Jsou zde samozřejmě i osoby, které se nechtějí učit novým věcem, těch je celkem 30%.

4.9 Závěr průzkumného šetření

Znalosti a dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti bezdomovců v Kladně, kteří se účastnili průzkumu, jsou na rozdílné úrovni. Většinou mladší osoby mají s ICT dostatečné zkušenosti. Z rozhovorů vyplynuly jejich znalosti, ale i dovednosti, a mají zájem o prohloubení počítačové gramotnosti. Z průzkumu je patrné, že s obtížnějšími pojmy si již téměř nevědí rady, proto by bylo vhodné u těchto osob jejich nedostatky eliminovat.

S rostoucím věkem jsou, až na výjimky, osoby v používání ICT méně znalé a zdatné. Souvisí to pravděpodobně s jejich věkem, stylem života, zaměstnáním, ale i možnostmi, kdy se mohli s ICT setkat, protože v době jejich mládí bylo v mnoha případech ICT ještě „v plenkách“. Osoby, které neměly možnost setkat se s ICT alespoň ve škole, nemají ve valné většině zájem o získání či zvyšování znalostí a dovedností v oblasti počítačové gramotnosti. Je důležité si uvědomit, že tato zjištění platí pouze pro osoby, které se účastnily průzkumného šetření.

4.10 Návrh vzdělávacího obsahu

Z průzkumného šetření vyplynuly vzdělávací potřeby kladenských bezdomovců. Jsou rozděleny na dvě skupiny, přičemž v první skupině jsou potřeby, které sami dotazovaní mají, a ve druhé skupině jsou potřeby vyplývající z průzkumu – ty by však bylo třeba ještě prakticky ověřit.

4.11 Vzdělávací cíle dle vlastních potřeb bezdomovců

Vlastní vzdělávací potřeby bezdomovců jsou seřazeny dle kapitoly 4.7 Popis, analýza a interpretace dat, desáté otázky, dle důležitosti do vzdělávacích cílů tak, jak je dotazovaní sami interpretovali:

- osvojit si znalosti a prokázat dovednosti v práci s internetem v praxi,
- u zdokonalení se v práci s ICT:
 - upevnění a prohloubení dosavadních znalostí a dovedností,
 - osvojení si novinek,
 - absolvování zkoušky ze znalostí a dovedností,
- objasnit si znalosti použití softwaru pro úpravu fotografií a aplikovat je v praxi,
- osvojit si základy práce s počítačem,
- pochopit a umět prakticky vytvořit webové stránky,
- osvojit si znalosti a umět použít komunikačních programy, programy MS Word a MS Excel,
- dokázat sestavit počítač.

4.12 Vzdělávací cíle vyplývající z průzkumu

Znalosti a dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti kladenských bezdomovců jsou na různých úrovních. Některé osoby, jak bylo uvedeno v kapitole 4.9 Závěr průzkumného šetření, mají více znalostí a dovedností, některé méně, několik jedinců žádné. Ti s žádnými znalostmi a dovednostmi nemají žádné vzdělávací potřeby, pracovat s nimi tedy nebudeme, ale bylo by vhodné je motivovat ke změně v jejich názorech na toto téma.

U ostatních osob, na základě vyhodnocení průzkumu, lze definovat tyto vzdělávací cíle:

- osvojit si znalosti a dovednosti práce s internetem v praxi,
- definovat a prokázat znalost pojmů z oblasti ICT,
- prakticky aplikovat znalosti v praxi formou prokázání dovedností v práci s ICT,
- osvojit si práci v textovém a tabulkovém editoru.

4.13 Shrnutí vzdělávacích cílů

Jak můžeme vysledovat z předchozích dvou skupin vzdělávacích cílů – vlastních i zjištěných, tak jsou si velmi podobné. Pro účely této práce nám postačí vzdělávací cíle vyplývající z průzkumu.

4.14 Vzdělávací modul

V teoretické části této práce byly definovány důležité pojmy jako vzdělávání, učení, ale i resocializace. Jak je uvedeno v kapitole 3.2.4 Eliminace bezdomovectví, jednou z možností opětovného začlenění člověka do společnosti je i absolvování vzdělávacích programů. Nyní bude na ukázkou představen jeden vzdělávací modul, který by mohl být součástí konkrétního vzdělávacího obsahu pro cílovou skupinu bezdomovců v Kladně v rámci resocializačního opatření k eliminaci bezdomovectví.

Pro aplikaci cílů do vzdělávacího obsahu použijeme jeden ze vzdělávacích cílů, který byl uveden u bezdomovců na prvním místě a současně vyplývá z nedostatků zjištěných u bezdomovců. Je jím osvojení si znalostí a dovedností práce s internetem v praxi. Součástí tohoto obsáhlého cíle bude i dílčí cíl, kterým je osvojení si vyhledávání potřebných informací na internetu.

Vzdělávací obsah bude navržen ve formě vzdělávacího modulu, který je dle Bartoňkové (2010, s. 147) jakousi stavebnicí pro vytvoření studijního plánu a lze ho použít nejen pro účely výše jmenovaného resocializačního opatření.

Možnost použití by byla například pro sestavování studijního plánu pro seniory či jiné osoby s nižší počítačovou gramotností.

Modul postačí pro ukázkou jeden. Případný kurz by byl sestaven z několika modulů v závislosti na dosažení hlavního vzdělávacího cíle, což je výše uvedené osvojení si znalostí a dovedností práce s internetem v praxi. Dílčí vzdělávací cíle by naplňovaly uvedený hlavní vzdělávací cíl. Předpokladem pro následující modul jsou již některé znalosti a dovednosti práce s počítačem a internetem.

4.14.1 Příklad modulu

Název: Praktické základy internetu

Témata:

- Téma 1: Připojení k internetu ve zkratce
- Téma 2: Internetový prohlížeč v kostce
- Téma 3: Způsoby vyhledávání, tj. jak snadno hledat na internetu

Časová dotace

9,5 hodiny

Metody výuky

Výklad, instruktáž, promítání instruktážních obrázků a videí

Místo výuky

ČČK Kladno, ulice Kročehlavská, č. p. 49, vybavené vhodnými didaktickými prostředky.

Forma výuky

Skupinová, 5 osob na jeden vyučovací den.

Lektor

Lektorem by měla být osoba, která je expertem v daném oboru a nevádí jí práce s cílovou skupinou.

Téma č. 1: Připojení k internetu ve zkratce

Časová dotace: 180 minut

Cíl tématu:

Objasnit způsoby připojení k internetu u různých typů přístrojů (vlastního či nejdostupnějšího přístroje) a aplikovat nabyté znalosti v praxi.

Účastníci budou schopni:

- popsat způsoby připojení k internetu,
- osvojit si základní použití různých přístrojů, pomocí kterých se lze připojit na internet,
- připojit se na internet pomocí vlastního přístroje,
- vyjmenovat místa, kde se dá v Kladně připojit na internet za výhodných podmínek.

Obsah:

- možné způsoby připojení k internetu,
- různé přístroje a jejich možnosti připojení k internetu,
- výhodný internet v Kladně,
- praktické ukázky s vlastním nácvikem.

Téma č. 2: Internetový prohlížeč v kostce

Časová dotace: 180 minut

Cíl tématu:

Objasnění základních funkcí internetového prohlížeče a osvojení práce s ním.

Účastníci budou schopni:

- vysvětlit pojem internetového prohlížeče,

- vyjmenovat různé internetové prohlížeče,
- zapisovat URL adresy do adresního řádku,
- používat základní tlačítka internetového prohlížeče,
- aktivně využívat více záložek.

Obsah:

- význam a funkce internetového prohlížeče,
- představení nejpoužívanějších internetových prohlížečů,
- URL adresy a jejich zápis,
- základní ovládací prvky,
- záložky a jejich funkce,
- nácvik ovládání internetových prohlížečů.

Téma 3: Způsoby vyhledávání, tj. jak snadno hledat na internetu

Časová dotace: 210 minut

Cíl tématu:

Objasnění metod a způsobu vyhledávání a aplikování vyhledávání na internetu v praxi.

Účastníci budou schopni:

- popsat způsoby vyhledávání na internetu,
- vyjmenovat a aktivně používat nejznámější vyhledávače,
- pochopit význam klíčových slov.

Obsah:

- pojmy katalogové a fulltextové vyhledávání,
- klíčová slova,
- příklad vyhledávání na internetu dle různých metod,
- cvičení ve vyhledávání informací dle předlohy,
- vyhledávání informací dle osobních zájmů.

5 Závěr

Bakalářská práce se zabývala zjištěním vzdělávacích potřeb kladenských bezdomovců v oblasti počítačové gramotnosti a navržením resocializačního intervenčního opatření v podobě vzdělávacího modulu zaměřeného na tvorbu konkrétního vzdělávacího obsahu. K naplnění tohoto cíle byly vymezeny v první části práce nejdůležitější pojmy vztahující se k hlavnímu cíli této práce. Těmito pojmy byli bezdomovci a jejich charakteristika, fenomén bezdomovectví a jeho dělení, příčiny a možná eliminace s důrazem na resocializaci. Ta je jednou z možných variant návratu bezdomovců do většinové společnosti a úzce souvisí s hlavním cílem této práce. Dále byla vymezena důležitost vzdělávání s výchovou a souvisejícími pojmy, protože navazují na pojem resocializace v kontextu této práce. V poslední části vymezení teoretických pojmů se autor zabýval počítačovou gramotností v kontextu příbuzných pojmů a definoval počítačovou gramotnost pro účely této práce. Dále bylo uvedeno, jak se úroveň počítačové gramotnosti zjišťuje a vyjmenováno, které z teoretických pojmů byly aplikovány ve zjišťování znalostí a dovedností v oblasti počítačové gramotnosti u kladenských bezdomovců.

Praktická část práce si kladla za cíl navržení vzdělávacího obsahu pro kladenské bezdomovce z oblasti počítačové gramotnosti. Na základě rozhovorů definovala jejich vzdělávací potřeby, které byly aplikovány v návrhu vzdělávacího obsahu v podobě modulu. Zjištění jejich vzdělávacích potřeb bylo dosaženo pomocí průzkumného šetření, jehož průzkumná otázka zněla *„Jaké mají kladenští bezdomovci znalosti a dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti a jaké jsou jejich vzdělávací potřeby v této oblasti?“* Popsány byly metody, kterými bylo průzkumné šetření provedeno a charakteristika cílové skupiny průzkumného šetření spolu se základními charakteristikami jednotlivých respondentů. Následně byly vyhodnoceny otázky rozhovoru a naplněn cíl průzkumného šetření, kterým bylo zjištění znalostí a dovedností kladenských bezdomovců v oblasti počítačové gramotnosti a jejich vzdělávacích potřeb v této oblasti. Průzkumným šetřením bylo zjištěno, že znalosti a dovednosti osob, které se účastnily průzkumu,

byly na různých úrovních. Mladší osoby měly s ICT zkušenosti a měly ve většině zájem o prohloubení svých znalostí a dovedností v této oblasti. S přibývajícím věkem většinou jejich znalosti a dovednosti klesaly a tím i zájem o zvyšování počítačové gramotnosti. Na základě průzkumu byly dále definovány vlastní vzdělávací cíle dotazovaných osob, ale i vzdělávací cíle vyplývající z průzkumu. Zajímavé zjištění bylo, že některé vzdělávací cíle si byly podobné. Pro účely vytvoření vzdělávacího obsahu byl použit vzdělávací cíl vyplývající z průzkumu, na základě kterého byl sestaven příklad vzdělávacího obsahu v podobě modulu.

Přínosem této bakalářské práce je, že by v případě úspěšné aplikace zjištěných skutečností do praxe mohlo dojít alespoň k částečné eliminaci fenoménu bezdomovectví. Většina osob, které se účastnily průzkumu, chápe význam a nesporné výhody ICT. Dle jejich vlastních slov by jim znalosti a dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti mohly pomoci změnit jejich život.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Monotematické publikace

BALÁŠ, O. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství*. Brno: Centrum sociálních služeb, 2010, 78 s. ISBN 978-80-254-9015-0.

BARTOŇKOVÁ, Hana. *Firemní vzdělávání*. Praha: Grada, 2010, 204 s. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-2914-5.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 216 s. ISBN 80-86432-23-8.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997, 415 s. ISBN 80-7066-534-3.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 656. ISBN 978-80-7367-273-7.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

HRADECKÝ, Ilja. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. Praha: Naděje, 2007, 50 s. ISBN 978-80-86451-13-8.

JŮVA, Vladimír a Vladimír JŮVA. *Úvod do pedagogiky*. 4., dopl. vyd. Brno: Paido, 1999, 110 s. ISBN 80-85931-78-8.

KELLER, J. *Posvácení bezdomovců: úvod do sociologie domova*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013, 290 s. ISBN 978-80-7419-155-8.

KUBÁTOVÁ, Helena. *Metodologie sociologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 197 s. ISBN 80-244-1549-6.

MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.

MILLER, Ivan a Karel NĚMEJC. *Evaluace ve vzdělávání: textová studijní opora*. V Praze: Česká zemědělská univerzita v Praze, Institut vzdělávání a poradenství, 2014, 78 s. ISBN 978-80-213-2455-8.

MILLER, Michael. *Průvodce základy počítačů pro absolutní začátečníky*. Praha: Softpress, 2006, 416 s. ISBN 80-86497-80-1.

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Praha: Academia, 2002, 280 s. ISBN 80-200-0950-7.

PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008, 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.

RAMBOUSEK, Vladimír. *Práce s počítačem: praktické činnosti pro 6. - 9. ročník základních škol*. Praha: Fortuna, 2003, 191 s. ISBN 80-7168-873-8.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŠERÁK, Michal a Miroslava DVOŘÁKOVÁ. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2009, 138 s. ISBN 978-80-213-2001-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VETEŠKA, Jaroslav. *Kompetence ve vzdělávání dospělých: pedagogické, andragogické a sociální aspekty*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, 200 s. ISBN 978-80-86723-98-3.

ZICH, František. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Eupress, 2004, 115 s. ISBN 80-86754-19-7.

6.2 Příspěvek do monotematické publikace

SAK, Petr. *Komputerizace společnosti*. In *Člověk a vzdělání v informační společnosti: Vzdělávání a život v komputerizovaném světě*. Praha: Portál, 2007. s. 37-90. ISBN 978-80-7367-230-0.

6.3 Internetové zdroje

ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2006, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1284 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=108&r=2006>

ČESKO. Zákon č. 186 ze dne 11. června 2013 o státním občanství České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2013, částka 77, s. 1774-1809. ISSN 1211-1244 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=186&r=2013>

ČSÚ. Bezdomovci. ČSÚ: *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. 28. 4. 2014 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551773/17022114a06.pdf/85d79f99-1030-41b1-a23f-96f7ede3c48f?version=1.0>

ČSÚ. Tab. 253 Domy a obydlí mimo bytový fond podle obydlenosti, počtu bytů a obvykle bydlících osob a podle druhu domu - město Kladno: definitivní výsledky podle obvyklého pobytu. ČSÚ: *Veřejná databáze* [online]. © 2015 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <https://vdb2.czso.cz/>

ČSÚ. Tab. 612 Obyvatelstvo podle pohlaví, rodinného stavu, věku a způsobu bydlení: Způsob bydlení: bezdomovci. ČSÚ: *Veřejná databáze* [online]. © 2015 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <https://vdb2.czso.cz/>

ČSÚ. Výsledky sčítání bezdomovců. ČSÚ: *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. © 2015 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu

DOSTÁL, Jiří. Informační a počítačová gramotnost – klíčové pojmy informační výchovy. In *INFOTECH 2007: Moderní informační a komunikační technologie ve vzdělávání* [online]. Olomouc: Votobia, 2007 [cit. 2015-10-20]. s. 60-65. ISBN 978-80-7220-301-7. Dostupné z: http://infotech.upol.cz/sbornik_INFOTECH07_dil_1.pdf

DUTKA, Jakub. *Terénní program pro osoby bez přístřeší* [online]. [cit. 2015-10-19]. Dostupné z: <http://centrumvega.cz/wp-content/uploads/2013/04/Farn>

%C3%AD-charita-Beroun-Ter%C3%A9n%C3%AD-program-pro-osoby-bez-
p%C5%99%C3%ADst%C5%99e%C5%A1%C3%AD.doc

ECDL. Co je koncept ECDL. *ECDL Czech Republic* [online]. ©1999-2015 [cit. 2015-10-20]. Dostupné z: http://www.ecdl.cz/o_projektu.php

HRADECKÁ, Vlastimila a Ilja HRADECKÝ. *Bezdomovství - extrémní vyloučení* [online]. Praha: Naděje, 1996 [cit 2015-10-19]. Dostupné z: http://www.nadeje.cz/img-content/files/docs/odborne/1996bezdomovstvi_exv.pdf

IVIG. Jak rozumíme informační gramotnosti. *IVIG: Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách* [online]. 2013 [cit. 2015-10-20]. Dostupné z: <http://www.ivig.cz/informacni-gramotnost.html>

7 Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka modulu

Příloha č. 2: Otázky rozhovoru

EUROPEAN COMPUTER DRIVING LICENCE / INTERNATIONAL COMPUTER DRIVING LICENCE - Computer Essentials "New" SYLABUS 1.0 (M2)

ECDL
European Computer
Driving Licence

Upozornění:

Oficiální verze "nového" ECDL/ICDL Sylabu verze 1.0 je publikovaná na webových stránkách ECDL Foundation - www.ecdl.org a lokalizovaná verze na webových stránkách pracovní skupiny ECDL-CZ - www.ecdl.cz.

Přes veškerou péči, kterou ECDL Foundation (vlastník práv konceptu ECDL) a společnost CertiCon a.s. (národní sublicenciát) věnovaly přípravě a lokalizaci této publikace, ECDL Foundation ani CertiCon a.s. neručí za kompletnost informací v ní obsažených a také nezodpovídají za jakékoli chyby, vynechaný text, nepřesnosti, ztrátu nebo poškození informací, instrukcí či pokynů v této publikaci obsažených. Tato publikace nesmí být reprodukována jako celek ani po částech bez předchozího souhlasu vlastníků práv. ECDL Foundation může na základě vlastní úvahy a kdykoli bez ohlášení provádět jakékoli změny.

Copyright 2012 ECDL Foundation Ltd., lokalizace 2013 CertiCon a.s.

Nový ECDL Syllabus 1.0, *Základy práce s počítačem a správa souborů*, definuje základní rozsah teoretických znalostí a praktických dovedností nutný pro úspěšné složení ECDL testu z tohoto modulu.

Cíle modulu

Modul 2 Základy práce s počítačem a správa souborů - vyžaduje po uchazeči prokázat schopnost pracovat s počítačem a se soubory.

Uchazeč by měl být schopen...

- Znat základní pojmy vztahující se k ICT, počítačům, příbuzným zařízením a softwaru.
- Umět zapnout a vypnout počítač
- Umět efektivně ovládat pracovní plochu počítače, pracovat s ikonami a s okny.
- Umět upravovat základní nastavení operačního systému a používat funkci programové nápovědy.
- Umět vytvořit jednoduchý textový dokument a vytisknout jej.
- Znat základní principy správy souborů a umět efektivně organizovat soubory a složky.
- Znat základní pravidla pro ukládání dat a umět používat nástroje pro kompresi a extrahování souborů.
- Znat základní pojmy z oblasti počítačových sítí a možnosti připojení k nim. Umět se připojit k počítačové síti.
- Pochopit důležitost ochrany dat a datových zařízení před škodlivým software a chápat smysl zálohování dat.
- Pochopit problematiku ochrany životního prostředí, přístupnosti a zdraví v souvislosti s používáním výpočetní techniky.

KATEGORIE	OBLAST	ODKAZ	ROZSAH ZNALOSTI A/NEBO DOVEDNOSTI
2.1 Počítače a další zařízení	2.1.1 ICT	2.1.1.1	Umět definovat pojem Informační a komunikační technologie (ICT).
		2.1.1.2	Znat různé druhy ICT služeb jako jsou internetové služby, mobilní technologie, balíky kancelářských programů.
	2.1.2 Hardware	2.1.2.1	Rozumět pojmu hardware. Znat základní typy počítačů jako např.: stolní počítač, notebook, tablet. Znat základní typy dalších zařízení jako např.: chytrý telefon (smartphone), přenosný přehrávač, digitální fotoaparát.
		2.1.2.2	Znat hlavní součásti hardware jako je procesor, operační paměť RAM, datové úložiště. Chápat jejich vliv na výkon počítače/dalšího zařízení.
		2.1.2.3	Znat běžné typy vstupních a výstupních zařízení jako jsou: tiskárny, obrazovky, scannery, klávesnice, myši, touchpady (trackpady), webkamery, reproduktory, mikrofony, dokovací stanice.
		2.1.2.4	Znat běžné vstupní a výstupní porty jako jsou USB, HDMI.
	2.1.3 Software a Licence	2.1.3.1	Rozumět pojmu software. Znat základní typy softwaru jako jsou operační systémy a aplikace. Vědět, že software může být instalován lokálně nebo může být k dispozici online.
		2.1.3.2	Rozumět pojmu operační systém. Znat druhy operačních systémů běžně používaných v počítačích a v dalších zařízeních.
		2.1.3.3	Znat běžně používané typy aplikací jako jsou kancelářské aplikace, komunikační aplikace, sociální sítě, aplikace pro zpracování multimédií, grafické aplikace, mobilní aplikace.
		2.1.3.4	Rozumět pojmu Licence pro koncového uživatele softwaru (EULA). Vědět, že uživatel musí mít před použitím softwaru získat potřebný typ licence.
		2.1.3.5	Rozlišovat typy software podle licence jako proprietární software, open source, trial, shareware, freeware.
	2.1.4 Zapnutí a vypnutí	2.1.4.1	Umět zapnout počítač a bezpečně se přihlásit pomocí uživatelského jména a hesla.

KATEGORIE	OBLAST	ODKAZ	ROZSAH ZNALOSTI A/NEBO DOVEDNOSTI
2.2 Pracovní plocha, ikony, nastavení	2.2.1 Pracovní plocha a ikony	2.1.4.2	Umět odhlásit se od počítače. Umět správným způsobem vypnout a restartovat počítač.
		2.2.1.1	Rozumět účelu použití pracovní plochy a hlavního panelu.
		2.2.1.2	Rozpoznat běžné ikony jako jsou ikony souborů, složek, aplikačních programů, tiskáren, disků, zástupců a koše.
		2.2.1.3	Vybírat a přesouvat ikony.
	2.2.2 Práce s okny	2.2.1.4	Vytvářet, odstraňovat, přejmenovávat a přesouvat zástupce.
		2.2.2.1	Rozpoznat různé části okna jako je záhlaví, panel nabídek, panel nástrojů, pás karet, stavový řádek a posuvník.
		2.2.2.2	Otevřít, zavřít, minimalizovat, maximalizovat, obnovovat, měnit velikost a přesouvat okno.
		2.2.2.3	Přepínat mezi více otevřenými okny.
	2.2.3 Nástroje a nastavení	2.2.3.1	Používat dostupné funkce programové nápovědy.
		2.2.3.2	Umět zobrazit základní systémové informace o počítači jako je název a číslo verze operačního systému nebo velikost operační paměti RAM.
		2.2.3.3	Změnit některá systémová nastavení počítače jako např. datum a čas, hlasitost zvuku a nastavení vzhledu pracovní plochy (pozadí, rozlišení).
		2.2.3.4	Přidat a odebrat další jazyk nebo jazykové nastavení klávesnice. Změnit výchozí jazyk.
		2.2.3.5	Ukončit běh aplikací, které nereagují na podněty uživatele.
		2.2.3.6	Instalovat a odinstalovat aplikační program.
		2.2.3.7	Připojit k počítači datové zařízení (USB flash disk, digitální fotoaparát, digitální přehrávač). Odpojit zařízení správným způsobem.
		2.2.3.8	Vytvořit snímek obrazovky nebo aktivního okna.
	2.3 Výstupy	2.3.1 Práce s textem	2.3.1.1
2.3.1.2			Vkládat text do textového dokumentu.
2.3.1.3			Kopírovat a přesouvat text v rámci jednoho dokumentu nebo mezi otevřenými dokumenty. Vložit snímek obrazovky do dokumentu.
2.3.1.4			Uložit a pojmenovat textový dokument.
2.3.2 Tisk		2.3.2.1	Nainstalovat a odinstalovat tiskárnu. Vytisknout zkušební stránku.
		2.3.2.2	Ze seznamu nainstalovaných tiskáren vybrat jinou výchozí tiskárnu.
		2.3.2.3	Vytisknout textový dokument z textového editoru.
		2.3.2.4	Zobrazit stav tiskových úloh v tiskové frontě. Pozastavit tiskovou úlohu a pokračovat v tisku. Zrušit tiskovou úlohu.
2.4 Správa souborů	2.4.1 Základní pojmy a činnosti	2.4.1.1	Pochopit, jak operační systém organizuje disky, složky a soubory ve stromové (hierarchické) struktuře. Přecházet mezi disky, složkami, podsložkami a soubory.
		2.4.1.2	Umět zobrazit základní vlastnosti souborů a složek jako jsou název, velikost, umístění.
		2.4.1.3	Změnit druh zobrazení souborů a složek jako např.: dlaždice, ikony, seznam, podrobnosti.

KATEGORIE	OBLAST	ODKAZ	ROZSAH ZNALOSTI A/NEBO DOVEDNOSTI
		2.4.1.4	Rozpoznat běžné typy souborů jako jsou textové dokumenty, tabulky, prezentace, soubory typu "pdf", obrázky, zvukové nahrávky a videoklipy, komprimované archivy a spustitelné programy.
		2.4.1.5	Zobrazit obsah disku, složky. Otevřít soubor.
		2.4.1.6	Znát užitečné návyky pro pojmenovávání složek a souborů, například používat smysluplné názvy složek a souborů pro jejich snadnější opětovné nalezení a uspořádání souborů a složek.
		2.4.1.7	Vytvořit složku.
		2.4.1.8	Přejmenovat soubor nebo složku.
		2.4.1.9	Vyhledávat soubory podle názvu souboru nebo jeho části, podle obsahu dokumentu nebo podle data poslední změny. Umět používat zástupné znaky.
		2.4.1.10	Zobrazit seznam nedávno použitých souborů.
	2.4.2 Organizace souborů a složek	2.4.2.1	Vybírat jednotlivé soubory a složky, souvislé a nesouvislé skupiny souborů nebo složek.
		2.4.2.2	Řadit soubory abecedně podle názvu, podle velikosti, podle typu a podle data poslední změny v sestupném nebo vzestupném pořadí.
		2.4.2.3	Kopírovat a přesouvat soubory a složky mezi dvěma složkami a mezi dvěma disky.
		2.4.2.4	Odstraňovat (přesouvat) soubory a složky do koše. Obnovit soubory a složky z koše do původního umístění.
		2.4.2.5	Vysypat koš.
	2.4.3 Ukládání a komprese	2.4.3.1	Znát hlavní druhy datových úložišť: interní pevný disk, externí pevný disk, síťový disk, CD, DVD, Blu-ray Disk, USB flash disk, paměťová karta a internetové datové úložiště (webdisk).
		2.4.3.2	Zjistit velikost souboru a složky (všech souborů ve složce). Znát jednotky paměťové kapacity jako jsou kB, MB, GB, TB.
		2.4.3.3	Zjistit volnou kapacitu datového úložiště (např. pevného disku).
		2.4.3.4	Pochopit, co znamená a k čemu se využívá komprese (komprimace) souborů a složek.
		2.4.3.5	Komprimovat soubory a složky.
		2.4.3.6	Extrahovat komprimované soubory a složky na konkrétní místo na disku.
2.5 Sítě	2.5.1 Základní pojmy	2.5.1.1	Rozumět pojmu počítačová síť. Chápat hlavní účely využívání sítí jako je možnost sdílení dat a bezpečný přístup k datům nebo zařízením.
		2.5.1.2	Rozumět pojmu Internet a znát běžné využívané internetové služby jako jsou webové prezentace (WWW - World Wide Web), internetová telefonie (VoIP - Voice over Internet Protocol), elektronická pošta (e-mail), komunikace v reálném čase (IM - Instant Messaging).
		2.5.1.3	Rozumět pojmům intranet a virtuální soukromá síť (VPN) a znát hlavní způsoby jejich využití.
		2.5.1.4	Pochopit, co znamená přenosová rychlost. Vědět, v jakých jednotkách je měřena: bity za sekundu (b/s nebo bps), kilobity za sekundu (kb/s nebo kbps), megabity za sekundu (Mb/s nebo Mbps), gigabity za sekundu (Gb/s nebo Gbps).
		2.5.1.5	Rozumět základním pojmům download (stahování ze sítě) a upload (nahrávání do sítě).

KATEGORIE	OBLAST	ODKAZ	ROZSAH ZNALOSTI A/NEBO DOVEDNOSTI	
2.6 Bezpečnost a prostředí	2.5.2 <i>Network Access</i>	2.5.2.1	Znát různé technické prostředky používané pro připojení k Internetu jako je telefonní linka, mobilního telefon, kabelový rozvod, bezdrátové připojení (wi-fi, wi-max) nebo satelitní technologie.	
		2.5.2.2	Rozumět pojmu <i>poskytovatel internetových služeb</i> (ISP - Internet Solution Provider). Znát důležitá kritéria pro rozhodování při výběru poskytovatele jako jsou rychlost stahování dat, rychlost nahrávání dat, limit přenesených dat, cena.	
		2.5.2.3	Rozpoznat zabezpečené a nezabezpečené bezdrátové sítě.	
		2.5.2.4	Připojit počítač k bezdrátové síti.	
	2.6.1 <i>Zabezpečení dat a zařízení</i>	2.6.1.1	Znát zásady pro volbu hesel a pro práce s hesly, jako např. nesdílování hesla, pravidelná změna hesla, přiměřená délka hesla, vhodná struktura hesla.	
		2.6.1.2	Rozumět pojmu firewall a jeho funkci.	
		2.6.1.3	Znát účel a zásady zálohování dat, jako je pravidelnost zálohování a používání vzdáleného datového úložiště.	
		2.6.1.4	Chápat význam a účel pravidelné aktualizace softwaru jako například antivirových programů, jednotlivých aplikací a operačního systému.	
		2.6.2 <i>Škodlivý software</i>	2.6.2.1	Rozumět pojmu malware. Znát a vědět jak fungují různé druhy "nakažlivého" škodlivého software jako je počítačový virus, trojský kůň, spyware nebo červ.
			2.6.2.2	Znát způsoby kterými může škodlivý software infikovat počítač nebo jiné zařízení.
			2.6.2.3	Používat antivirový program k antivirové kontrole počítače.
			2.6.3 <i>Zdraví a životní prostředí</i>	2.6.3.1
	2.6.3.2	Znát způsoby jak uspořit elektrickou energii při používání počítače a dalších zařízení jako například vypínáním počítače, nastavením automatického vypínání monitoru, vhodným nastavením podsvícení monitoru a automatického přechodu do spánkového režimu.		
	2.6.3.3	Uvědomovat si význam recyklace počítačových komponent a spotřebního materiálu jako jsou akumulátory, náplně do tiskáren a papír.		
	2.6.3.4	Znát některé nástroj pro přizpůsobení obsluhy počítače handicapovaným osobám jako je software pro rozpoznání hlasu, čtečka obrazovky, lupa obrazovky, klávesnice na obrazovce nebo vysoké kontrast obrazovky.		

Příloha č. 2: Otázky rozhovoru

První otázka

„Kde jste se poprvé setkali s činností na ICT?“

Pokud jste odpověděli jinak než „nikde“ či obdobně, odpovězte na následující otázku:

- *Kdy naposledy jste se setkali s činností na ICT?*
- *Používali jste stolní počítač (desktop), notebook (laptop), tablet, chytrý telefon?*
- *Máte přístup k některému z těchto přístrojů i nyní?“*

Druhá otázka

„Znáte nějaká místa, kde se dá v Kladně používat připojení na internet zdarma nebo použití ICT za symbolický poplatek? Pokuste se je vyjmenovat.“

Třetí otázka

„Pokuste se vyjmenovat pojmy, které znáte z oblasti ICT.“

Čtvrtá otázka

„Které základní úkony při práci s ICT umíte a znáte?“

Pátá otázka

„V čem by Vám mohly pomoci znalosti a dovednosti v práci s ICT?“

Šestá otázka

„Víte co je hardware? Řekněte vlastními slovy. Pokud hardware dokážete definovat, pokuste se vyjmenovat několik jeho prvků.“

Sedmá otázka

„Víte co je software? Řekněte vlastními slovy. Pokud software dokážete definovat, pokuste se odpovědět na následující otázky:

- *S jakými druhy softwaru jste přišli do styku?*
 - *a) operační systémy: uveďte více, pokud víte,*
 - *b) systémové programy: antivirové programy, komprimační programy – uveďte od každého jeden,*
 - *c) obecné uživatelské programy: webové prohlížeče, komunikační programy – uveďte od každého jeden.“*

Osmá otázka

„Vysvětlete tyto pojmy: textový, tabulkový editor. Co všechno v nich umíte vytvořit?“

Devátá otázka

„Víte co je internet a umíte ho používat? Pokud umíte, odpovězte, zda ho využijete spíše ke komunikaci či vyhledávání informací.“

Desátá otázka

„Jaké jsou Vaše vzdělávací potřeby, tedy co byste se chtěli naučit?“